

Àmbit social i criminològic

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Col·laboració externa 2011

El clima social i emocional en els *mòduls de participació i convivència* dels centres penitenciaris catalans

Autors

Jordi Camps Martí
Gemma Torres Ferrer

Any 2012

El clima social i emocional en els *mòduls de participació i convivència* dels centres penitenciaris catalans

Subdirecció General de Programes de
Rehabilitació i Sanitat

Abril 2012

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

El document que ara es presenta ha estat encarregat per la Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat a:

- Jordi Camps Martí, responsable de la Unitat de Programes d'Intervenció Especialitzada de la SGPRS
- Gemma Torres Ferrer, responsable de la Unitat de Formació Inicial del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

amb la col·laboració en el treball de camp de:

- Joan Josep Gual Bagan, psicòleg del CP Lledoners
- Jordi Sererols Serra, educador del CP Brians 2

Debem un especial agraïment a:

- els equips directius dels centres penitenciaris Brians 2, Lledoners i Quatre Camins, per facilitar les avaluacions relatives a les unitats de participació i convivència i ordinàries dels seus centres, objectes d'estudi
- l'atenció i dedicació del Joaquim Joan Lopez Mata, coordinador d'Equips Multidisciplinaris del centre penitenciar Quatre Camins
- els voluntaris del Grup 33 i al capdavant la seva directora, la Marta Nomen, els quals han administrat als interns dels centres penitenciaris les escales de clima social i emocional i han contribuït a donar idees en la planificació de l'estudi
- el Manel Capdevila Capdevila, responsable de la Unitat d'Investigació del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada per l'assessorament en el disseny de l'estudi i en l'avaluació dels resultats estadístics

Índex

1. Introducció.....	8
2. Justificació teòrica.....	9
3. Objectius.....	11
4. Regulació legal.....	12
5. Metodologia.....	14
5.1. Instruments.....	14
5.2. Avaluació.....	14
5.2.1. Indicadors descriptius de la població.....	16
5.2.2. Indicadors d'organització i participació.....	17
5.2.3. Indicadors de clima social i clima emocional.....	19
6. Resultats de les dades descriptives de la població.....	21
6.1. Població de l'àrea de VIOLÈNCIA.....	21
6.2. Població de l'àrea de DROGODEPENDÈNCIES.....	22
6.3. Població de l'àrea de PREPARACIÓ PER A LA VIDA EN LLIBERTAT.....	24
6.4. Comparacions generals de les poblacions.....	25
7. Resultats de les dades dels programes d'organització i de rehabilitació.....	27
7.1. Els contractes conductuals.....	27
7.2. Els motius d'expulsió.....	28
7.3. El circuit de valoració d'ingrés.....	29
7.4. Estructura i organització.....	29
7.5. Programes de participació i convivència.....	32
8. Resultats de dades de clima social i clima emocional.....	34
8.1. Dades de fiabilitat i validesa de les escales.....	34
8.2. Diferències en el clima emocional i clima social.....	36
8.2.1. Diferències per interns.....	37
8.2.2. Diferències per professionals.....	39
8.3. Anàlisi factorial i comparació del clima social i emocional.....	41
8.3.1. Respostes dels interns, unitats de participació i convivència.....	41
8.3.2. Respostes dels interns, unitats ordinàries.....	42
8.3.3. Respostes dels professionals.....	44
8.4. Anàlisi factorial i comparació del clima social i emocional pel conjunt d'unitats.....	46
8.4.1. Diferències entre unitats, per als interns.....	46
8.4.2. Diferències entre unitats, per als professionals.....	48
9. Hipòtesi explicatives.....	51
9.1. Clima social i emocional segons la valoració dels interns.....	51
9.1.1. Àrea de violència.....	51
9.1.2. Àrea de drogodependències.....	53
9.1.3. Àrea de preparació per a la vida en llibertat.....	54
9.2. Clima social i emocional segons la valoració dels professionals.....	55
9.2.1. Àrea de violència.....	55
9.2.2. Àrea de drogodependències.....	56
9.2.3. Àrea de preparació per a la vida en llibertat.....	56
10. Conclusions.....	57

11. Recomanacions.....	58
11.1. Propostes de millora	58
11.1.1. Relatives al perfil dels interns	58
11.1.2. Relatives als programes d'organització, rehabilitació i participació	59
11.1.3. Relatives als programes especialitzats de rehabilitació.....	59
11.2. Adequada implantació de les fórmules de participació i convivència.....	60
11.2.1. Programa marc.....	60
11.2.2. Estàndards de qualitat	61
11.2.3. Conjugació amb els programes especialitzats de rehabilitació.....	62
12. Síntesi final.....	64
13. Bibliografia	66
Annex 1: Escala de clima social en institucions penitenciàries de Moss.....	68
Annex 2: Escala de clima emocional.....	70
Annex 3: Taules de dades.....	72
Annex 4: Dades de l'anàlisi estadística	80

1. Introducció

L'any 2007 s'inaugura el CP Brians 2 i l'any 2008 el CP Lledoners, tots dos dissenyats amb unes dimensions que faciliten una escala "humana" en l'articulació d'una nova cultura i un nou clima organitzatiu, i la integració al territori d'acollida, aprofitant les infraestructures de comunicacions i de serveis ja existents.

Així, amb unes dimensions que faciliten un millor govern de la instal·lació i un millor exercici de les funcions de rehabilitació i inserció de les persones condemnades, els espais estan estructurats per acollir grups d'interns molt més reduïts, a fi que tant ells, com els diversos professionals, puguin conviure sense tanta pressió ambiental i física, alhora que els edificis es diferencien per les activitats que conformen la vida al centre: les que es desenvolupen dins del mòdul i les que es duen a terme fora.

En les àrees d'habitatge, on tenen lloc les activitats bàsiques dels interns, els mòduls de vida ordinària contenen un pati d'ús exclusiu. Alhora tenen a l'abast els serveis bàsics (aules de formació, biblioteca, economat, perruqueria, tallers, menjadors, sales d'estar, gimnàs, locutoris...) de manera que cadascun pot funcionar amb total independència dels altres.

En aquestes condicions, comença a possibilitar-se l'ús d'eines i recursos que fomentin la responsabilització i autoregulació dels interns, en ajust als preceptes recollits en el capítol VI del Reglament penitenciari. Aquest apartat del RP regula que els interns han de participar en l'organització de l'horari i de les activitats d'ordre educatiu, recreatiu, religiós, laboral, cultural o esportiu del centre. També s'ha de procurar la participació dels interns en el desenvolupament dels serveis alimentaris i de confecció de racionaments. El consell de direcció, mitjançant una resolució motivada, pot ampliar la participació dels interns en altres àrees de règim diferents de les esmentades.

A Brians 2 s'instaura al mòdul 8 un programa especialitzat en *drogodependències* sota uns paràmetres de funcionament de participació activa dels interns, en la organització i els programes de rehabilitació que s'ofereixen en la unitat residencial. Més tard, Brians 2 estén a l'àrea de *preparació per a la vida en llibertat* el funcionament d'un mòdul de participació i convivència (mòdul 7).

Per la seva banda, Lledoners implanta el funcionament basat en paràmetres de major autogestió i responsabilitat dels interns, també en l'àrea de *drogodependències* (mòdul 6) i en l'àrea de *violència* (mòdul 4).

Després de més d'un any de funcionament d'aquests mòduls als centres penitenciaris Lledoners i Brians 2, que denominarem de forma comuna *mòduls de participació i convivència*, la Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat considera convenient fer una valoració d'aquest model organitzatiu i de funcionament, per tenir elements de decisió en la possible difusió d'aquesta fórmula d'organització.

2. Justificació teòrica

L'encàrrec inicial d'aquest estudi era comparar l'eficàcia dels programes de rehabilitació entre els *mòduls de participació i convivència* i els mòduls amb una organització ordinària. Aquest primer objectiu ben aviat va haver de canviar-se, bàsicament per dues qüestions:

1. En primer lloc, no es podrà disposar de resultats d'eficàcia, en el sentit que l'eficàcia dels programes de rehabilitació sempre ve finalment referida als resultats de reincidència en la conducta tractada: la recaiguda en el consum de drogues, la reincidència delictiva, l'emissió de conducta agressiva, etc. No es disposa d'un termini de temps prou perllongat com per realitzar aquest tipus de mesures.
2. En segon lloc, però potser més important, no es compta amb uniformitat en els programes que es realitzen en uns mòduls i altres, modificant-se variables substancials del tractament, que en condicionen directament els futurs resultats d'eficàcia.

Revisant l'àmplia investigació criminològica sobre els aspectes d'eficàcia en la rehabilitació, es conclou que l'efectivitat augmenta si es garanteixen les següents característiques en els programes de rehabilitació (MCGUIRE, 2008; REDONDO, S., SÁNCHEZ-MECA, J. i GARRIDO, V., 2002; HOLLIN, 2006):

- Que es basin en la teoria i pràctica cognitivo-conductual, ja que clarament és el model que major eficàcia ha demostrat amb tot tipus de delinqüents.
- Que siguin programes estructurats, clars i directius.
- Que s'apliqui amb integritat tot el programa de rehabilitació, atenent a la direcció, la supervisió i el suport de qui l'aplica.
- Que siguin programes d'una durada i d'una intensitat adequades.
- Que es dirigeixin com a prioritat a canviar estils d'aprenentatge i habilitats cognitives.
- Que siguin polifacètics: que incorporin diverses tècniques de tractament.
- Que es prioritzi l'entrenament dels agents d'intervenció per garantir una alta qualitat tècnica de les aplicacions.
- Que s'avaluïn els efectes del programa de rehabilitació.

Actualment, no es poden garantir aquestes condicions de manera homogènia ni entre els *mòduls de participació i convivència*, ni entre aquests i altres mòduls amb un funcionament ordinari.

Per tant, no es pot aïllar la variable "*organització sota paràmetres de participació i convivència*" com l'única variable diferencial dels mòduls, i no es pot considerar que sigui la variable directament relacionada amb les diferències en els resultats d'eficàcia d'un i altre tipus de mòdul. L'eficàcia dels programes de rehabilitació dels mòduls, doncs, està relacionada amb multitud de variables diferencials que no poden ser estudiades de manera exhaustiva i rigorosa: la qualitat (estructura, continguts, freqüència i intensitat) dels programes que s'hi desenvolupen, la quantitat de professionals que s'hi destinen, l'entrenament o no dels mateixos en tècniques cognitivo-conductuals, etc.

A més, en la literatura científica (LIPSEY, M.W. i WILSON, S.J. 2007) trobem que de la revisió de 58 estudis sobre eficàcia del tractament de programes que SI reuneixen les característiques amunt esmentades, s'observa que aquests programes són eficaços, especialment en interns amb alt risc de reincidència, independentment del lloc on es desenvolupin: la comunitat, la presó o la llibertat vigilada, i independentment de la població a qui es destinen: joves o adults.

La premissa de partida, doncs, d'aquest estudi, és que l'eficàcia dels programes de rehabilitació, entesa com la disminució de la reincidència o de la recaiguda en les conductes abordades, és independent del lloc on es realitzi el tractament i del conseqüent clima (social i

emocional), ja que només es relaciona de manera contrastada amb variables de qualitat del tractament.

És a dir: si existissin diferències en l'eficàcia dels programes de rehabilitació entre els *mòduls de participació i convivència* i els mòduls ordinaris, gairebé amb seguretat seria conseqüència de la qualitat dels programes de rehabilitació efectuats, no de les diferències en les fórmules d'organització i foment de la responsabilitat.

Una vegada exposades aquestes circumstàncies, fou necessària la reformulació de l'objectiu inicial. Partirem de la hipòtesi que la variable diferencial, que considerarem la "*organització sota paràmetres de participació i convivència*", té una relació directa amb el clima social, produint amb menor freqüència situacions d'estrès o fonts de problema (conflictes interpersonals o amb el funcionariat, accés a drogues, etc). Per tant, s'avaluarà el clima social, referit als indicadors que tot seguit s'exposaran.

Així, considerarem el *clima social* com un instrument d'avaluació de les intervencions sobre la organització d'aquests mòduls. No considerarem el clima social com un medi d'intervenció en sí mateix, que persegueixi millorar altres aspectes de la organització (com l'eficàcia dels programes, per exemple). La literatura científica recull la incidència contrastada d'un bon clima social en les emocions dels implicats (interns i professionals), generant un millor *clima emocional* (DEL CAÑO I DOMINGUEZ, 2000; RUIZ, J.I. I PÁEZ, D. 2002), però encara no s'ha establert si té cap incidència en les variables que tenen a veure amb la reincidència delictiva o la recaiguda en la conducta problema.

Estudis realitzats amb anterioritat apunten a que en el camp de les institucions penitenciàries l'escala de *clima social* que s'ha utilitzat (CIES de Moss) valora adequadament aquest constructe entre els interns, però entre els professionals tendeix a avaluar en realitat com aquests perceben als interns. Per això introduïm l'avaluació del *clima emocional*, avaluat amb una escala adaptada, i entès aquest com l'estat d'ànim col·lectiu predominant en la institució, de cada grup estudiat.

Entre els plantejaments a llarg termini, si es garanteix la uniformitat de l'oferta i de les característiques dels programes que pretenen incidir directament en la disminució de la reincidència delictiva (especialitzats, bàsicament), es podria aprofundir en l'estudi del clima social a partir d'una segona hipòtesi: un millor clima (social i emocional) fomenta una major participació o implicació dels interns en els programes de rehabilitació, i conseqüentment, produeix millors índexs d'eficàcia. Ara, però, no es compta amb les premisses necessàries per provar o refutar tal hipòtesi.

3. Objectius

Amb el present estudi, es persegueixen els objectius següents:

1. Valorar la homogeneïtat de la població, entre mòduls de la mateixa àrea especialitzada.
2. Analitzar les diferències entre els diferents programes d'organització dels *mòduls de participació i convivència*.
3. Valorar les diferències en els programes d'intervenció o rehabilitació entre els *mòduls de participació i convivència* i altres mòduls de la mateixa àrea especialitzada.
4. Avaluar els indicadors de clima (social i emocional) en els *mòduls de participació i convivència* i els anàlegs ordinaris, amb diferenciació segons l'àrea especialitzada.
5. Establir hipòtesis explicatives de la comparació dels resultats del clima (social i emocional) entre els *mòduls de participació i convivència* i altres mòduls de la mateixa àrea especialitzada.
6. Plantejar propostes de millora per al funcionament dels mòduls estudiats i per a l'avaluació futura.
7. Valorar les possibilitats de generalització dels *mòduls de participació i convivència* a d'altres centres.
8. Realitzar recomanacions per a l'adequada implantació dels mateixos (condicions mínimes d'execució).

4. Regulació legal

El capítol VI del Reglament penitenciari regula la manera i les àrees en que els interns poden participar, per mitjà de comissions, en l'organització de l'horari i de les activitats del mòdul de convivència.

Pel que fa a les àrees de participació, l'article 55 estableix que:

1. Els interns han de participar en l'organització de l'horari i de les activitats d'ordre educatiu, recreatiu, religiós, laboral, cultural o esportiu.
2. També s'ha de procurar la participació dels interns en el desenvolupament dels serveis alimentaris i de confecció de racionaments.
3. El consell de direcció, mitjançant una resolució motivada, pot ampliar la participació dels interns en altres àrees de règim diferents de les esmentades.

La participació dels interns en aquestes activitats s'ha de fer per mitjà de comissions, ajustant-se a les normes següents, pel que fa als establiments de règim ordinari:

1. Les comissions han d'estar compostes, almenys, per un representant de cada una de les unitats de classificació de l'establiment; en cap cas el nombre de membres pot ser inferior a tres, i cada comissió ha d'estar integrada, almenys, per tres interns. Hi actuaran com a president i secretari els membres que designi la mateixa comissió en la primera reunió. A les seves reunions hi ha d'assistir l'educador o l'empleat públic encarregat de les activitats de les quals hagin de tractar.
2. El consell de direcció de l'establiment ha d'anunciar la renovació de les comissions d'interns que participin en les diferents activitats en períodes d'un any o quan una comissió es quedi amb menys de tres interns membres.
3. En cada una de les unitats de classificació s'ha d'instar que els interns que desitgin participar en el desenvolupament de les activitats previstes ho comuniquin al funcionari encarregat del departament amb l'antelació deguda.
4. El dia assenyalat pel consell de direcció s'ha de formar la taula, que ha d'estar composta per l'intern de més edat i pel més jove, i presidida per un funcionari de la unitat.
5. Els components de la taula han de passar per les cel·les del departament recollint els vots dels interns, i després han de recomptar-los i anunciar els resultats.
6. Tots els interns integrants de cada unitat de classificació poden participar en l'elecció i es poden presentar per ser-hi escollits sempre que no hagin estat escollits en el termini anterior d'un any.
7. No poden ser escollits aquells interns que tinguin sancions disciplinàries per faltes molt greus o greus sense cancel·lar.

Quan es tracti d'organitzar la participació dels interns en una activitat sectorial que no afecti la totalitat de l'establiment, el consell de direcció pot limitar la participació esmentada als interns afectats per aquesta activitat, en les respectives comissions sectorials.

Els interns, per mitjà dels seus representants, poden, d'acord amb les normes de règim interior, organitzar per sí mateixos les activitats esmentades o col·laborar a organitzar-les amb els professionals encarregats de l'àrea corresponent.

Igualment, els representants dels interns poden presentar tota classe de suggeriments, que han de ser elevats pel funcionari receptor al director de l'establiment.

La participació dels interns, mitjançant la comissió corresponent, en la programació i execució de les activitats laborals s'ha d'ajustar al que preveu el capítol IV del títol V del Reglament (Relacions amb l'exterior).

5. Metodologia

5.1. Instruments

Per a la recollida de dades dels indicadors que tot seguit es presentaran, s'han utilitzat els següents instruments:

- Llistats i dades quantitatives del Sistema d'Informació Penitenciari Català.
- Visites i observació del grup de treball dels mòduls estudiats.
- Registre sobre la capacitat dels espais que es poden dedicar a activitats de rehabilitació.
- Revisió dels programes d'organització dels *mòduls de participació i convivència* dels diferents centres.
- Consulta de la dotació de professionals penitenciaris i externs.
- Consulta de la dotació de comissions d'interns, de referents d'acollida, de promotors cívics i de dinamitzadors d'activitats.
- Registre i anàlisi de l'oferta d'activitats de rehabilitació
- CIES: Escala de clima social per institucions penitenciàries (Moss)
- Escala de clima emocional (adaptada de Páez)

Les dades es recullen en diferents taules, als respectius annexos.

5.2. Avaluació

Les dades obtingudes del Sistema d'Informació Penitenciari Català s'han treballat des dels serveis centrals, havent de sol·licitar la col·laboració dels centres per a l'obtenció de les dades referents a la capacitat dels espais; als programes d'organització dels *mòduls de participació i convivència* i a la dotació de professionals penitenciaris i externs. En les visites d'avaluació del grup de treball s'ha observat l'existència de les comissions d'interns, de referents d'acollida, de promotors cívics i de dinamitzadors d'activitats; i l'oferta d'activitats de rehabilitació.

Per poder realitzar comparacions sobre el funcionament especial d'aquests mòduls, s'han buscat unitats residencials que comptin amb una població el més similar possible als mòduls estudiats (pel que fa a tipologia delictiva i nombre d'interns) i que siguin de les mateixes àrees d'intervenció especialitzada, però no comptin amb fórmules de participació (grups que anomenarem "ordinaris").

A més, per als mòduls d'intervenció especialitzada en drogodependències i violència s'ha intentat comptar amb unitats en les quals la participació en activitats de rehabilitació sigui voluntària i consti alguna mena de compromís personal més o menys formalitzat (contracte conductual, compromís terapèutic o similar).

Així, s'ha considerat l'avaluació dels mateixos indicadors per a determinades unitats dels centres penitenciaris Quatre Camins, Lledoners i Brians 2, que a priori s'estableix que permetran una comparació bastant ajustada, dissenyant els grups d'estudi comparatiu que apareixen a la taula següent:

Taula 1. Grups comparatius d'estudi

	Participació	Àrea	Nivell	Capacitat
MR 4 Lledoners	SI	Violència	Intensiu i Manteniment	90
MR 6 QCamins	NO		Bàsic, Intensiu i Manteniment	100
MR 7 QCamins	NO		Intensiu i Manteniment	100
MR 6 Lledoners	SI	Drogodependències	Intensiu	90
MR 5 Lledoners	NO		Motivacional i Intensiu	120
MR 8 Brians 2	SI		Intensiu i Manteniment	80
MR 9 Brians 2	NO		Motivacional i Manteniment	120
MR 8 QCamins	NO		Motivacional i Intensiu	100
MR 7 Brians 2	SI	Preparació vida en llibertat	Preparació de permisos	120
MR 4 Q Camins	NO		Preparació de permisos	250

Pel que fa a la valoració per part dels diferents agents implicats, s'ha traslladat als centres la passació de l'escala de clima social CIES i l'escala de clima emocional, així com la seva posterior recollida, per a l'elevació i quantificació als serveis centrals.

Per a la passació de les escales s'han definit 2 grups:

1. Usuaris: al menys una mostra representativa de 30 escales als interns dels diferents mòduls de *participació i convivència* d'una banda, i de 30 escales als interns i d'altres mòduls de la mateixa àrea especialitzada.

Per la passació d'aquests qüestionaris i la recollida dels mateixos es va comptar amb un grup de voluntaris informats i formats al respecte.

2. Professionals dels respectius mòduls d'estudi: tots els professionals de rehabilitació, de vigilància i sanitaris assignats als mòduls de *participació i convivència*, d'una banda, i als mòduls ordinaris de la mateixa àrea especialitzada.

La passació d'aquests qüestionaris i la recollida dels mateixos es va encarregar al referent assignat a cada centre penitenciari per a l'estudi.

No s'han donat per vàlides les escales que no han contestat o han contestat erròniament al menys un 5% dels ítems.

Una vegada recollides totes les dades, s'han fet les valoracions qualitatives i quantitatives de tots els indicadors d'avaluació que en aquest document es recullen, així com les hipòtesi explicatives de les diferències en el clima (social i emocional).

5.2.1. Indicadors descriptius de la població

Per definir les característiques bàsiques que configuren la població dels diferents mòduls d'estudi, s'avaluaran els següents indicadors descriptius:

1. **Ocupació:** nombre d'interns en el moment de la passació de les escales d'avaluació dels interns per mòdul
2. **Tipologia delictiva:** 6 categories, percentatge d'interns per mòdul
 - a. CSP
 - b. Robatori amb violència i/o intimidació
 - c. Violència de gènere
 - d. Violència generalitzada
 - e. Violència sexual
 - f. altres
3. **Antecedents de trencament de condemna:** percentatge d'interns per mòdul
4. **Antecedents d'aplicació de règim tancat:** percentatge d'interns per mòdul
5. **Condemna:** 6 categories, percentatge d'interns per mòdul
 - a. fins 1 any
 - b. d'1 a 2,5 anys
 - c. de 2,5 a 5 anys
 - d. de 5 a 10 anys
 - e. de 10 a 15 anys
 - f. més de 15 anys
6. **Condemna efectiva mitjana:** dies de condemna mitjana per mòdul
7. **Temps per a la llibertat definitiva:** 6 categories, percentatge d'interns per mòdul
 - a. fins 1 any
 - b. d'1 a 2,5 anys
 - c. de 2,5 a 5 anys
 - d. de 5 a 10 anys
 - e. de 10 a 15 anys
 - f. més de 15 anys
8. **Edat mitjana** dels interns per mòdul
9. **Franges d'edat:** 6 categories, percentatge d'interns per mòdul
 - a. de 21 a 25 anys
 - b. de 26 a 30 anys
 - c. de 31 a 40 anys
 - d. de 41 a 50 anys
 - e. de 51 a 60 anys
 - f. de 61 a 70 anys
10. **Nacionalitat:** percentatge d'interns estrangers per mòdul
11. **Grau d'instrucció:** percentatge d'interns per mòdul, en cada nivell
 - a. Universitat
 - b. Accés > 25 anys
 - c. Preaccés universitat
 - d. Batxillerat
 - e. Grau superior

- f. Grau mig
- g. Secundària
- h. Instrumental

12. **Medicació:** percentatge d'interns per mòdul sota prescripció mèdica d'ansiolítics
13. Existència de **contracte conductual** o compromís terapèutic, i relació de clàusules:
 - a. Criteris d'admissió
 - b. Criteris d'expulsió
14. **Circuit d'avaluació** (per a l'ingrés i per a l'expulsió):
 - a. equip o professionals avaluadors i filtres decisoris
 - b. instruments d'avaluació emprats i transmissió de la informació
 - c. participació de les comissions o dels interns en les decisions

5.2.2. Indicadors d'organització i participació

La presència / absència dels factors que tot seguit es detallen, és allò que pot descriure les característiques o actuacions diferenciadores principals de la organització i funcionament entre un *mòdul de participació i convivència* i un mòdul ordinari.

1. **Mobilitat:** índex de mobilitat de les unitats, calculat pel nombre d'altres i baixes els 6 mesos anteriors a l'avaluació, dividit pel nombre d'interns que ocupen la unitat.
2. **Professionals penitenciaris:** tipus i ràtio d'interns
 - a. psicòleg
 - b. jurista
 - c. educador social
 - d. treballador social
3. **Referents diferencials:**
 - a. nom (dinamitzadors, promotors cívics, etc)
 - b. número
 - c. funcions
4. **Comissions d'interns:**
 - a. nom (comissió, assemblea, grup de gestió, etc)
 - b. nombre
 - c. temàtica
 - d. periodicitat de reunió
 - e. procediment d'elecció de representants regulat pel Reglament penitenciari
5. **Programa d'acollida:**
 - a. existència de programa validat o no
 - b. durada
 - c. interns x mòdul que l'han realitzat
6. **Programa de mediació de conflictes:**
 - a. existència de programa validat o no
 - b. interns x mòdul que l'han realitzat
 - c. professionals mediadors

7. **Oferta d'activitats professionals penitenciaris:** tipus i nombre
 - a. activitats de rehabilitació
 - b. intervenció especialitzada
 - c. formació ocupacional
 - d. activitats artístiques

8. **Oferta activitats cogestionades:** tipus i nombre
 - a. esportives, gimnàs
 - b. idiomes
 - c. biblioteca
 - d. artístiques
 - e. informàtica
 - f. altres

9. **Oferta activitats entitats externes:** tipus i nombre
 - a. drogodependències
 - b. desenvolupament personal
 - c. oci, cultura i lleure
 - d. religió
 - e. esport
 - f. formació
 - g. salut
 - h. altres

10. **Notificacions de fets positius:** percentatge de notificacions per intern en els darrers 6 mesos previs a l'avaluació, segons tipus de notificacions positives
 - a. higiene personal
 - b. conservació cel·la
 - c. conservació dependències
 - d. aprofitament temps d'oci
 - e. facilitació vida en comú
 - f. interacció positiva amb el personal
 - g. interacció positiva amb els interns
 - h. comportament en situació de crisi
 - i. factor corrector 1
 - j. factor corrector 2
 - k. factor corrector 3

11. **Expedients disciplinaris:** percentatge d'E.D. per intern iniciats al mòdul durant el període de sis mesos immediatament anterior a l'avaluació
 - a. molt greus
 - b. greus
 - c. lleus

12. **Permisos:** percentatge de permisos per intern durant el període de sis mesos immediatament anterior a l'avaluació, del següent tipus de sortides
 - a. sortides programades
 - b. sortides 117
 - c. 48 hores DG
 - d. 48 hores JVP
 - e. ordinaris 2on grau
 - f. extraordinaris sense força
 - g. aplicació 100.2

13. **Nivells SAM:** percentatge de nivells per mòdul, per al segon trimestre (30/06/2011).

14. **Classificacions en 3er grau** de tractament: rati de classificacions en 3er grau per intern, durant el període de sis mesos immediatament anterior a l'avaluació.
15. **Dotació d'espais intramodulars:**
- a. hores d'oferta possible d'activitat x interns, per exemple: 6 hores (4 franges) x 50 places en espais = 300 hores d'oferta possible, per dia
 - b. rati d'hores d'oferta d'activitats diàries, per intern
16. **PITs vigents:** percentatge d'interns amb el PIT vigent, el primer semestre de l'any.
17. **Participació en activitats de rehabilitació:** interns comptabilitzats en les diferents activitats, per al segon trimestre (30/06/2011).
18. **Elements materials** (ex.: taules i cadires de pati, gots de vidre, plats, ordinadors, hort, disposició de jocs, etc) i **immaterials diferenciadors** (ex.: horari regimental més ampli, cel·les obertes, entrada al menjador, etc).

5.2.3. Indicadors de clima social i clima emocional

A partir de l'aplicació d'una organització ambiental diferenciada, els resultats de clima social es mesuraran a través de l'Escala de clima social en institucions penitenciàries de Moss i una escala de clima emocional creada ad hoc. Així:

a) Escala de clima social en institucions penitenciàries - CIES

Consta de tres dimensions, compostades alhora de tres subescales cadascuna, que mesuren les següents variables:

RELACIONS: Avalua el grau en el qual els subjectes tendeixen a implicar-se en el centre, el grau en què el personal ajuda els interns i el grau en el qual els interns s'ajuden els uns als d'altres, així com el grau d'espontaneïtat i llibertat d'expressió en aquestes relacions. Aquesta variable mesura la intensitat de les relacions entre interns i entre interns i personal. Aquesta dimensió està integrada per les subescales següents:

Implicació: Mesura el grau en el qual els interns són actius i animosos en l'activitat diària del programa, és a dir, com interactuen socialment amb els altres fent activitats per la seva pròpia iniciativa i desenvolupant una bona moral de grup dins del programa del centre.

Ajuda: Mesura el grau en el qual els interns són encoratjats a ajudar, el grau en que ofereixen suport als altres interns i el nivell d'ajuda que reben del personal.

Expressivitat: Grau en el qual el programa anima a una expressió oberta dels sentiments, tant al personal com als interns.

AUTOREALITZACIÓ: Aquesta dimensió està integrada per les següents subescales:

Autonomia (AU): Grau en el qual s'anima als interns a prendre iniciatives programant activitats i participant en la gestió del centre. Per exemple, l'ítem 31 "els interns poden opinar sobre com van les coses".

Realitat (RE): Grau en el qual l'ambient on es troben els interns els orienta per quan deixin el centre en aspectes com: preparació per a una professió, projectes per al futur, fixació de fites i estratègies per aconseguir-les. Per exemple, l'ítem 14 "s'anima els interns que facin plans per al futur".

Personal (PE): Grau en el qual s'anima els interns a preocupar-se dels seus problemes i sentiments personals i a intentar comprendre'ls i resoldre'ls.

ESTABILITAT/CANVI: S'avalua per mitjà de tres subescales que són sistemàticament orientades a mesurar tot allò relacionat amb el manteniment del centre, funcionant amb unes normes clares i coherents.

Organització (OR): Grau d'importància que l'organització i l'ordre tenen en el programa, respecte als interns (com ells ho veuen), respecte del personal (com els anima a aconseguir aquest ordre) i respecte al seu propi desenvolupament (com és mantingut). Per exemple, l'ítem 7 "El personal s'assegura que el centre estigui net".

Claredat (CL): Grau en el qual els interns coneixen les expectatives de la rutina diària del programa i nivell d'explícit de les regles i procediments. Per exemple, l'ítem 17 "Quan es canvia el programa d'un intern, sempre hi ha algun membre del personal que li explica les raons".

Control (CN): Grau en que el personal utilitza mesures per supervisar els interns, per exemple, en la formulació de les regles, en la programació de les activitats i en les relacions entre interns i personal. Per exemple, l'ítem 9 "Quan s'elabora un programa d'acció per a un intern, aquest ha de seguir-lo".

b) Escala de clima emocional (adaptada de Páez):

Es tracta d'una escala de 10 ítems de format Likert que avalua l'estat d'ànim col·lectiu predominant en un grup determinat, generat per la interacció dels seus membres, i que és influït pels esdeveniments que afecten aquell grup. S'ha buscat emocions que siguin representacions avaluatives de la seva realitat social, associades a continguts socialment significatius per aquest grup:

ESPERANÇA
SOLIDARITAT
CONFIANÇA EN LA INSTITUCIÓ
ALEGRIA
POR
ENUIG
TRISTESA
INSEGURETAT
TRANQUIL·LITAT
SOLEDAT

Els ítems es puntuen entre 1 (gens) i 4 (totalment).

De la mitjana dels ítems que valoren emocions positives (esperança, solidaritat, confiança, alegria i tranquil·litat) s'obté una puntuació del CLIMA POSITIU. De la mitjana dels ítems que valoren emocions negatives (por, enuig, tristesa, inseguretats i soledat) s'obté una puntuació del CLIMA NEGATIU.

La resta entre aquestes dues puntuacions proporciona un índex del BALANÇ DE CLIMA, que oscil·larà entre +3 i -3, segons el subjecte percebi el clima emocional més positiu o més negatiu. Per aquest estudi, però, no s'ha utilitzat el càlcul del balanç emocional, per no resultar aclaridor a efectes d'anàlisi.

6. Resultats de les dades descriptives de la població

En aquest primer apartat pretenem donar resposta al primer objectiu d'aquest estudi, plantejat a l'inici del document: "Valorar la homogeneïtat de la població, entre mòduls de la mateixa àrea especialitzada".

L'anonimat en la recollida de dades a professionals i interns, i les possibilitats pràctiques de recollida de dades indirectes (a través del Sistema d'Informació Penitenciari Català) motiven que es compti amb dades generals per grups d'estudi, i que per tant, l'anàlisi sigui sobre percentatges (taula annex 3) i no es compti amb dades que permetin una anàlisi estadística. De l'anàlisi quantitativa que podem fer, però, se'n desprenen les afirmacions que segueixen.

Per facilitar la comprensió de les dades comparatives que tot seguit s'aporten, es marcaran en vermell i cursiva els mòduls que són de participació i convivència.

6.1. Població de l'àrea de VIOLÈNCIA

1. En els descriptors de caire **personal**:

- L'edat dels interns és molt similar, entre 34 i 41 anys de mitjana. Per franges, però, s'observa una proporció important de població més jove (franja entre 21 i 25 anys) en el MR 7 de Quatre Camins (possiblement vinculats a un perfil de pitjor trajectòria penitenciària, amb delictes contra el patrimoni)
- El *MR 4 de Lledoners* té una proporció major (de al menys 10 punts) de població estrangera.
- Pel que fa al nivell formatiu, el *MR 4 de Lledoners* compta amb una proporció molt superior de població amb nivell igual o superior a grau mig: el 32%, enfront el 14% de MR 6 i el 7% de MR 7 de Quatre Camins.
- El *MR 4 de Lledoners* té molta menys proporció d'interns amb pauta psicotròpica (diferència d'uns 9 punts).

2. En els descriptors de tipus **penal**:

- Els mòduls de l'àrea de violència tenen una distribució similar per tipologia delictiva, és a dir: el gruix principal de la seva població (entre el 71 i el 89%) és troba complint condemnes per delictes violents, tot i que el MR 7 de Quatre Camins té una part important (23%) d'interns amb delictes contra el patrimoni, sent aquesta proporció molt inferior en el *MR 4 de Lledoners* i el MR 6 de Quatre Camins. Així doncs, s'assemblen més en aquest sentit aquests dos darrers mòduls.
- Les durades de les condemnes segueixen una distribució normal en tots tres mòduls, tot i que en el *MR 4 de Lledoners* té una proporció molt inferior d'elevades condemnes (aquelles de més de 10 anys), reforçant, conseqüentment, l'optimisme de la població pel que fa a les expectatives de benefici. Així mateix, la condemna mitjana és sensiblement inferior (en uns 2 anys).
- En el mateix sentit que el punt anterior, el *MR 4 de Lledoners* té una població amb menys temps per la llibertat definitiva.

3. Pels descriptors de tipus **penitenciari**:

- El **MR 4 de Lledoners** (de participació i convivència) té menys de la meitat d'interns amb antecedents de trencament de condemna. Aquesta població, doncs, comptaria amb expectatives d'obtenció de beneficis més optimistes.
- En canvi, pel que fa als antecedents d'aplicació de règim tancat, les diferències serien significatives entre els mòduls ordinaris: el MR 7 de Quatre Camins, amb major preponderància de delictes contra el patrimoni, té una proporció superior d'antecedents de règim tancat, i per tant, pitjor trajectòria penitenciària dels mòduls on predomina la població amb delictes violents com a delicte principal.

Conclusions:

1. El **MR 4 de Lledoners** té una població amb millor trajectòria penitenciària, millors expectatives d'obtenció de beneficis pel que fa a dates de compliment de condemna, més dificultats associades al fet de l'estrangeria, major nivell formatiu i amb menors dificultats personals que requereixin medicació psicotròpica.
2. La població del **MR 4 de Lledoners** és més semblant a la del MR 6 de Quatre Camins, que no pas a la del MR 7 de Quatre Camins. Pot establir-se alguna comparació entre els dos mòduls més similars.

6.2. Població de l'àrea de DROGODEPENDÈNCIES

1. En els descriptors de caire **personal**:

- L'edat mitjana dels interns és molt similar, entre 34 i 37 anys de mitjana. Per franges, però, s'observa una proporció important de població més jove (franja entre 21 i 25 anys) en el MR 9 de Brians 2.
- Lledoners destaca novament amb una proporció major (entre 26 i 36 punts més que Quatre Camins, per exemple) de població estrangera, qüestió que pot tenir a veure amb la distribució territorial de la població i el major percentatge d'interns amb tipologia de contra la salut pública (tràfic de drogues provinents d'altres països).
- Pel que fa al nivell formatiu, el **MR 6 de Lledoners** compta amb una proporció molt superior de població amb nivell igual o superior a grau mig: el 22%, enfront el 17% de MR 5 de Lledoners, el 8% del MR 9 de Brians 2 o el 4,5% del MR 8 de Quatre Camins. En canvi, el **MR 8 de Brians 2** es trobaria aproximadament en la mitjana, amb un 10% d'interns amb nivell igual o superior a grau mig.
- El **MR 6 de Lledoners** té molta menys proporció d'interns amb pauta psicotròpica que la resta del grup de comparació: el 19,5%, enfront el 48,5% de MR 5 de Lledoners, el 51% del MR 9 de Brians 2 o el 73% del MR 8 de Quatre Camins. El **MR 8 de Brians 2** és el que té un major percentatge d'interns amb pauta psicotròpica: el 77,5%.¹

¹ Aquesta qüestió pot tenir a veure amb el model d'intervenció psiquiàtrica respecte l'administració de medicació psicotròpica que es presenta a cadascun dels centres penitenciaris. Així, per exemple, el CP Quatre Camins i el CP Brians 2, ambdós amb unitats polivalents de psiquiatria, poden haver adquirit un model de treball de major medicalització als interns de les unitats de drogodependències com a tractament per a la millora de la intervenció en drogodependències.

2. En els descriptors de tipus **penal**:

- Els mòduls de l'àrea de drogodependències tenen una distribució similar per tipologia delictiva: entre el 74% i el 92% compleixen condemna per delictes contra la salut pública o contra el patrimoni. Destaca la presència al MR 5 de Lledoners d'un 4,5% de delictes sexuals, mentre que a la resta suposen un 0%.
- Les durades de les condemnes segueixen una distribució normal en tots cinc mòduls, tot i que en el MR 8 Quatre Camins la corba es decanta de manera molt senyalada en les condemnes elevades: un 37% tenen condemnes superiors a 10 anys, sent en la resta dels mòduls com a mínim de 10 punts menys. Tot i així, la condemna mitjana és superior en tots dos mòduls de participació i convivència (*MR 6 de Lledoners* i *MR 8 de Brians 2*), juntament amb MR 8 de Quatre Camins: d'entre 2,5 i 3.6 anys més que els altres dos mòduls ordinaris.
- El MR 9 de Brians 2 i el MR 8 de Quatre Camins tenen el gruix de la població amb unes dates de compliment relativament properes: menys de 2,5 anys, no sent així en la resta. Una explicació plausible és que la població de Lledoners hi ingressà a l'inici del compliment de la condemna, a partir de la data de recent obertura del centre (2008). Els mòduls de participació i convivència no tindrien, en aquesta qüestió, una situació d'avantatge pel que fa a expectatives d'obtenció de beneficis.

3. Pels descriptors de tipus **penitenciari**:

- Pel que fa als antecedents de trencament de condemna, tant Lledoners com Brians 2 tenen percentatges superiors en els mòduls ordinaris en relació als anàlegs de participació i convivència, sense que les diferències arribin a ser massa significatives. El MR 8 de Quatre Camins sí que compta amb el doble d'interns amb antecedents de trencament de condemna que els altres.
- Quant als antecedents d'aplicació de règim tancat, les diferències són molt importants entre els mòduls de participació i convivència i els del mateix grup ordinaris: d'un 8% a un 26% en els dos extrems, la qual cosa indica una millor trajectòria penitenciària generalitzada en els mòduls de participació i convivència. Aquesta diferència, tot i que hi és, no és tant acusada en el cas del MR 9 de Brians 2.

Conclusions:

1. La població de *MR 6 de Lledoners* de l'àrea de drogodependències compta amb una població molt similar al *MR 4 de Lledoners* de l'àrea de violència, és a dir: té una població amb millor trajectòria penitenciària, més dificultats associades al fet de l'estrangeria, major nivell formatiu i amb menors dificultats personals que requereixen medicació psicotròpica. En l'únic que es diferencia quant als indicadors recollits, és en les pitjors expectatives d'obtenció de beneficis associades a les dates de compliment de condemna.
2. La població del *MR 6 de Lledoners* és diferent en tots els indicadors descriptius recollits, tant en relació al mòdul de participació i convivència de la mateixa àrea estudiat (*MR 8 de Brians 2*), com pel que fa a la resta dels 3 mòduls ordinaris estudiats d'aquesta àrea.
3. El *MR 8 de Brians 2* compta amb una població similar als mòduls ordinaris estudiats quant a nivell formatiu, però destaca com el que té un major percentatge d'interns amb pauta psicotròpica, la condemna mitjana és superior i més llunyanes les dates de compliment (pitjors expectatives de benefici), tot i que la trajectòria penitenciària també és millor (compensa en sentit positiu les expectatives de benefici).

6.3. Població de l'àrea de PREPARACIÓ PER A LA VIDA EN LLIBERTAT

1. En els descriptors de caire **personal**:

- L'edat dels interns és la més distant dels 10 mòduls avaluats: el *MR 7 de Brians 2* té la mitjana d'edat més baixa (33 anys), i el MR4 de Quatre Camins té la mitjana immediatament inferior a la més alta (39 anys).
- El *MR 7 de Brians 2* té la major proporció de població estrangera de tots els mòduls estudiats: el 72%, superant en 16 punts l'immediatament inferior.
- Pel que fa al nivell formatiu, el *MR 7 de Brians 2* sembla que compta amb nivells significativament inferiors. El mòdul ordinari anàleg, el MR 4 de quatre Camins, podria tenir un 11% més de població situada en nivells superiors a l'educació secundària. No obstant, aquestes dades no són concloents, perquè un 20% de la població de MR 4 de Quatre Camins no tenia en el moment de l'estudi codificat al SIPC el nivell formatiu.
- El *MR 7 de Brians 2* té molt menys de la meitat de proporció d'interns amb pauta psicotròpica (diferència d'uns 15,5 punts).

2. En els descriptors de tipus **penal**:

- Els mòduls de l'àrea de preparació per a la vida en llibertat tenen una distribució molt diferent per tipologia delictiva. Mentre que al *MR 7 de Brians 2* el 93% de la població té com a delictes principals delictes contra la salut pública o contra el patrimoni, el MR 4 de Quatre Camins té una distribució més proporcionada en les diferents tipologies delictives.

En aquest sentit, podríem deduir que el *MR 7 de Brians 2* s'especialitza en la preparació per a la vida en llibertat dels delictes contra la salut pública o contra el patrimoni, amb uns índexs molt superiors de població estrangera que ha arribat al país amb el motiu de la comissió del delictes, i el MR 4 s'especialitza en la preparació per a la vida en llibertat per a qualsevol tipus de delictes.

- Les durades de les condemnes segueixen una distribució normal en tots dos mòduls, tot i que el *MR 7 de Brians 2* té una condemna mitjana inferior en 2,3 anys al MR 4 de Quatre Camins. Així mateix, té una proporció molt inferior d'elevades condemnes (aquelles de més de 10 anys): 7%, enfront del 28% del MR 4 de Quatre Camins, reforçant les expectatives positives de benefici de la seva població.
- Així mateix, el *MR 7 de Brians 2* té una població amb menys temps per la llibertat definitiva.

3. Pels descriptors de tipus **penitenciari**:

- El *MR 7 de Brians 2* (de participació i convivència) té la mateixa proporció d'interns amb antecedents de trencament de condemna que el MR 4 de Quatre Camins.
- Pel que fa als antecedents d'aplicació de règim tancat, no es destaca cap diferència quantitativa.

Una qüestió diferenciadora destacable pel que fa al MR 4 de Quatre Camins i que no s'ha valorat en la resta de mòduls estudiats és la **població** del mòdul: 240 interns enfront dels 100 de mitjana en la resta de mòduls. És ben sabut dels efectes perniciosos de la massificació en el clima social d'una unitat. No obstant, aquests poden venir modulats per l'aplicació de mesures correctores.

Conclusions:

1. El *MR7 de Brians 2* té una població molt diferent si MR 4 de Quatre Camins pel que fa a tots els indicadors descriptius de tipus personal, no podent comptar amb poblacions comparables en aquest sentit (població més jove, molt més estrangera i molt menys medicada psicotròpicament).
2. A nivell penal la població de *MR7 de Brians 2* sembla poder comptar amb majors expectatives de benefici.

6.4. Comparacions generals de les poblacions

Si agrupem les unitats estudiades segons les àrees especialitzades, i unifiquem l'avaluació descriptiva dels tres grups de variables analitzades (personal, penal i penitenciari), podem confeccionar el següent quadre comparatiu que ens permet una visió global sobre les diferències en la població:

	unitats	personal	penal	penitenciari
Àrea violència	<i>MR 4 Lledoners</i>	+	+	+
	MR 6 QCamins	-	- / +	+
	MR 7 QCamins	-	-	-
Àrea drogodependències	<i>MR 6 Lledoners</i>	+	-	+
	MR 5 Lledoners	+	-	- / +
	<i>MR 8 Brians 2</i>	-	-	+
	MR 9 Brians2	-	+	-
	MR 8 QCamins	-	-	-
Àrea prep. vida en llibertat	<i>MR7 Brians 2</i>	+	+	=
	MR 4 QCamins	-	-	=

Entendrem els símbols usats de la següent manera:

- amb el símbol + es representa que en conjunt la unitat compta amb característiques millors,
 - amb el símbol - es significa que les característiques en conjunt són pitjors,
 - i amb el símbol = es vol representar que no sembla haver diferències.
- En l'àrea de violència, el *MR 4 de Lledoners* la població té millors característiques que en les altres unitats estudiades, tot i que s'assembla una mica en alguns aspectes al MR 6 de Quatre Camins.
 - En l'àrea de drogodependències, les unitats de Lledoners, siguin de participació i convivència o ordinàries, tenen una població amb característiques millors. Les diferències en general, fan aquest bloc poc comparable quant a població.
 - En l'àrea de preparació per a la vida en llibertat, la població del *MR7 de Brians 2* té unes característiques molt millors.

Conclusions:

1. La població de les unitats estudiades té **diferències** prou importants com per influir en els resultats de l'avaluació del clima social i emocional.
2. Els interns dels **mòduls de participació i convivència**, en general presenten unes **característiques** personals, penals i penitenciàries **favorables** a crear un millor clima.
3. En aquesta avaluació no s'ha determinat si la concentració d'interns amb variables personals, penals i penitenciàries favorables ha estat determinada per **criteris** de selecció prèvia o per criteris de selecció natural produïts per l'atzar.
4. En cas d'existir uns criteris de selecció per ingressar en aquests mòduls, no haurien d'atendre a variables extrínseques a l'intern o estàtiques/immodificables (millor trajectòria penitenciària, manca d'antecedents de règim tancat, etc), ja que hi hauria el perill de produir-se una discriminació negativa en l'accés a les fórmules de participació i convivència.

7. Resultats de les dades dels programes d'organització i de rehabilitació

En aquest segon apartat de resultats es pretén donar resposta als següents objectius plantejats de bon inici:

- Analitzar les diferències entre els diferents programes d'organització dels *mòduls de participació i convivència*.
- Valorar les diferències en els programes d'intervenció o rehabilitació entre els *mòduls de participació i convivència* i altres mòduls de la mateixa àrea especialitzada.

7.1. Els contractes conductuals

- No existeix cap requisit coincident en tots quatre mòduls.
- Mantinent al marge el *MR 7 de Brians 2*, que no té cap contracte conductual o terapèutic individualitzat, sinó que compta només amb una normativa pública, coincideixen en els tres altres mòduls de participació i respecte les següents clàusules:
 1. Mantenir una actitud proactiva davant la participació en activitats.
 2. Haver superat amb èxit algun programa especialitzat (variant la modalitat segons l'àrea).
 3. Mantenir-se implicat en processos de grup.
- A més, els *MR 6 de Lledoners* i el *MR 8 de Brians 2*, tots dos de l'àrea de drogodependències, tenen les següents coincidències en el contracte terapèutic:
 1. Mantenir l'abstinència en el consum de tòxics.
 2. Demostrar motivació de canvi elevada.
 3. Acceptar la realització d'analítiques.
 4. Mantenir actituds de respecte cap els altres.
 5. Acceptar les responsabilitats.
 6. No presentar conducta violenta.
 7. Seguir totes les indicacions dels professionals.
 8. No divulgar comentaris negatius o falsos del mòdul.
 9. Mantenir els espais comuns.
 10. Assistència obligada a totes les activitats del PIT.
- El *MR 6 de Lledoners*, per la seva banda afegeix:
 1. Tenir capacitat intel·lectual, educativa i nivell cognitiu i de coneixements de l'idioma adequats.
 2. Estar al menys a un any de la llibertat definitiva.
 3. Estar 4 mesos inicials d'ingrés al mòdul de separació parcial.
- El *MR 8 de Brians 2* afegeix:
 1. Mantenir l'estabilitat conductual.

Conclusions:

1. Existeix excessiva **heterogeneïtat** entre els contractes conductuals existents.
2. Moltes clàusules estan poc operativitzades i donen peu a **arbitrarietat**, per exemple: "acceptar les responsabilitats".

- continua -

3. Alguna clàusula és **incoherent** amb el que es demana. Per exemple, l'“assistència obligada a totes les activitats del PIT” que el *MR 6 de Lledoners* i el *MR 8 de Brians 2* contempnen en els seus contractes conductuals, mentre que el *MR 6 de Lledoners* compta amb un 44% d'interns amb el PIT vigent (molt alt) el *MR 8 de Brians 2* només en té el 9%.

7.2. Els motius d'expulsió

- Quant als **motius** d'expulsió del mòdul:
 - Els *MR 7 i 8 de Brians 2* no tenen regulats els motius d'expulsió del mòdul.
 - Els *MR 4 i 6 de Lledoners* tenen regulats els mateixos motius:
 1. Presentar un comportament distorsionador.
 2. No presentar prou implicació personal.
 3. Incomplir les activitats del PIT.
 4. Mostrar dificultats en el compliment del programa.
 5. Presentar agressivitat o violència.
 - El *MR 6 de Lledoners* (àrea drogodependències), afegeix:
 1. Consumir o introduir tòxics al centre.
 2. Negar-se a efectuar analítiques de control.
- En cap cas, però, existeix un **procediment** d'avaluació de l'expulsió, ni s'estableix els responsables de valorar-la.
- També trobem un problema en la **valoració** d'alguns motius d'expulsió: no existeix una mesura observable i quantificable.
- En la **presa de decisions** sobre l'expulsió del mòdul, hi poden opinar els interns només en el *MR 8 de Brians 2*, a través de les assemblees.

Conclusions:

1. A Brians 2 no existeix una regulació explícita dels motius d'expulsió del mòdul.
2. A Lledoners, de la mateixa manera que passa amb els contractes conductuals, alguns dels motius d'expulsió estan **poc operativitzats** i donen peu a arbitrietat, per exemple: “mostrar dificultats en el compliment del programa”.
3. **No existeix un procediment** (instrument, circuit i responsables) d'avaluació de les expulsions escrit ni validat.
4. No existeix un sistema d'informació als interns que garanteixi l'adequada difusió dels motius d'expulsió d'aquests mòduls.

7.3. El circuit de valoració d'ingrés

- En tots els casos s'estudia l'**ingrés al mòdul** des de l'equip multidisciplinari del mateix mòdul de participació i convivència. Excepte en el *MR 7 de Brians 2*, que existeix la possibilitat de derivar els casos des d'Ingressos.
- No existeix en cap cas un **circuit públic** de sol·licitud d'ingrés al mòdul, per part de l'intern.
- *Brians 2* no utilitza **instruments d'avaluació específics** per estudiar l'ingrés. *Lledoners* utilitza els que l'equip multidisciplinari considera adients, sense estar explícitament establerts. En tot cas, els instruments concebuts ad hoc (entrevista semiestructurada) no estan validats pel centre directiu.
- En la **presa de decisions** sobre l'ingrés al mòdul, en cap moment del circuit hi participen els interns.

Conclusions:

1. **No existeix** en cap cas un **procediment** (instrument, circuit i responsables) d'avaluació dels ingressos al mòdul escrit ni validat.
2. No existeix un sistema d'informació als interns que garanteixi l'adequada difusió de les vies d'accés a aquests mòduls ni l'igualtat d'oportunitats de l'ingrés.

7.4. Estructura i organització

- En l'àrea de violència no s'observen diferències pel que fa a l'índex de **mobilitat** de la població dels mòduls. En canvi, en l'àrea de drogodependències, els mòduls ordinaris tenen una mobilitat molt superior, en algun cas gairebé arriba al doble que als mòduls de participació i convivència. En l'àrea de preparació per a la vida en llibertat, també és major la mobilitat en el mòdul ordinari estudiat, però no és una diferència tant destacada com en l'àrea de drogodependències.
- Es fa molt difícil comparar els **ratis d'interns per professional** de l'àmbit de **rehabilitació**, ja que la distribució de professionals per mòduls és irregular, respon a qüestions de disponibilitat i d'organització (un dels mòduls no té un equip multidisciplinari determinat, sinó una distribució d'interns del centre per professionals, segons la inicial del cognom).
- La **dotació d'espais intramodulars**, calculada per hores d'oferta possible d'activitat per places en espais, ofereix diferències significatives, especialment desfavorables en el mòdul massificat MR 4 de Quatre Camins.

Els mòduls de participació i convivència o bé tenen una millor dotació d'espais per a fer activitats grupals, o bé n'estan habilitats més que en els mòduls ordinaris. L'excepció és el cas del *MR 8 de Brians 2*, que té una quantitat d'oferta possible d'hores similar als mòduls ordinaris.

La millor dotació d'oferta possible d'hores és la del *MR 4 de Lledoners*, amb 5,2 hores per intern, el *MR 6 de Lledoners* amb 5 hores per intern, i el *MR 7 de Brians 2*, amb 4.3 hores per intern.

- Pel que fa a l'oferta d'**activitats intramodulars especialitzades** que imparteixen els **professionals penitenciaris**:

- En l'àrea de **violència** el **MR 4 de Lledoners** comptava en el segon trimestre de 2011 amb un total del 56% d'interns en programes específics de violència (entre violència de gènere, violència contra les persones i violència sexual), mentre que el MR 6 de Quatre Camins (especialitzat en violència sexual i violència de gènere) comptava amb un 95% i el MR 7 de Quatre Camins (especialitzat en violència generalitzada, sobretot delictes de violència de gènere molt greus) amb un 17% (similar al 16,7% de tractament en violència de gènere del **MR 4 de Lledoners**).
- En l'àrea de **drogodependències** l'ordre de menor a major percentatge d'interns en tractament de drogodependències és el següent: **MR 6 Lledoners** (8%), MR 5 Lledoners (22,5%), MR 9 Brians 2 (66,7%), **MR 8 Brians 2** (85%) i MR 8 Quatre Camins (100%).

Alhora, també el MR 8 de Quatre Camins dona prioritat a la pràctica de l'esport com activitat incompatible amb el consum de substàncies, ja que el 96,6% dels interns van estar donats d'alta aquest trimestre estudiat. Molt per sobre del mòdul que el segueix: el MR 5 Lledoners amb el 56,8%.

- En l'àrea de **preparació per a la vida en llibertat**, un 15,7% d'interns de **MR 7 de Brians 2** van fer activitats d'apropament al medi extern, enfront d'un 0,4 % de MR 4 de Quatre Camins.
- Quant a l'**oferta d'activitats intramodulars cogestionades** o monitoritzades per interns, a tots els mòduls de participació i convivència hi ha activitats amb temàtiques similars: esportives, idiomes, biblioteca, artístiques, informàtica i d'altres no categoritzades.
- L'**oferta d'activitats gestionades per entitats externes** no es significativa en cap dels mòduls estudiats, excepte a Lledoners, en els mòduls de participació i convivència: **MR 4 i MR 6 Lledoners**.

Una excepció remarcable en aquest punt és el MR 8 de Quatre Camins, on hi col·labora una entitat, la Fundació Mensalus, precisament en l'àrea especialitzada de drogodependències.

- Pel que fa a la quantificació de **Programes Individualitzats de Tractament**, Lledoners, en tots els seus mòduls, multiplica fins a gairebé 6 vegades els PITs vigents en d'altres unitats estudiades. Així, el **MR 4 Lledoners** encapçala l'ordre amb 53,5% d'interns amb el PIT vigent, seguit de **MR 6 Lledoners** amb 44%, MR 5 Lledoners amb 33% i MR 6 de Quatre Camins amb 21%, i a molta distància, la resta d'unitats, finalitzant al MR 9 de Brians 2 amb només el 2,6% de PITs vigents en la unitat.
- En relació a les **notificacions de fets positius** la desproporció és exagerada i no segueix cap altre tendència que constatar que a Lledoners s'atorguen fins a 140 vegades més fets positius que algun altre mòdul estudiat.

En l'extrem inferior trobem el MR 9 de Brians 2 amb un 5,8% d'interns amb notificacions positives, i en l'extrem superior el **MR 4 de Lledoners** amb un 835,5% d'interns amb notificacions positives (cada intern n'obté de mitjana 10).

Enmig, trobem molta variació aparent aleatòria, excepte com s'ha dit, a Lledoners, que té els percentatges més elevats de notificacions de fets positius (més, si són en mòduls de participació i convivència) i alhora en fa una categorització més adequada i variada, mentre que pràcticament la totalitat de les notificacions de fets positius dels altres mòduls solen recaure en el calaix de sastre dels *factors correctors*.

- El percentatge d'**expedients disciplinaris** no compta amb diferències entre els mòduls de l'àrea de violència ni entre els de l'àrea de preparació per a la vida en llibertat. En canvi, en l'àrea de drogodependències el **MR 6 de Lledoners** (2,4%) i el **MR 8 de Brians 2** (2,8%) tenen fins 4,5 vegades menys interns sancionats (greus i molt greus) que els mòduls ordinaris estudiats de l'àrea.
- Pel que fa als **permisos** penitenciaris, al **MR 4 de Lledoners** els interns gaudeixen fins a 20 punts menys permisos que els mòduls ordinaris estudiats de la mateixa àrea de violència. En canvi, en l'àrea de drogodependències, el **MR 6 de Lledoners** i el **MR 8 de Brians 2**, multipliquen fins a 4 el percentatge de permisos gaudits. No sembla haver diferències en els mòduls estudiats de preparació per a la vida en llibertat.
- Sobre els **nivells** obtinguts en el **Sistema d'Avaluació i Motivació** continuades a 30/06/11, seguint lògicament l'argument de la imposició o absència d'imposició de notificacions de fets positius, destaca **Lledoners** com el centre que compta amb major percentatge d'interns en nivell A en els mòduls de participació i convivència.

En canvi, Brians 2 destaca amb el major nombre d'interns en nivell D, especialment en el seu **MR 8**. A Quatre Camins no s'observen tendències amb una clara explicació, més enllà d'una distribució proporcionada en els diferents nivells, excepte en el nivell C, on en tots els centres s'hi concentra la menor proporció d'avaluacions, com si existís certa tendència a polaritzar (cap un extrem, cap a l'altre, o cap a tots dos).

- Sobre els interns classificats en **3er grau de tractament penitenciari**, no sembla haver una explicació clara sobre les diferències de percentatges que es poden observar entre els mòduls, ja que no sembla haver cap patró, més enllà de la mobilitat dels interns.

És a dir: no s'ha pogut computar la quantitat de propostes de progressió a 3er grau que fa cada equip multidisciplinari, sinó el nombre d'interns en 3er grau que romanen en un mòdul abans de passar a mòduls de règim obert o semiobert, depenent de les possibilitats de mobilitat entre els mòduls de cada centre o intercentres.

Conclusions:

1. Al menys en l'àrea de drogodependències, els mòduls ordinaris tenen una **mobilitat** molt superior, qüestió que influeix en major càrregues de treball per als equips multidisciplinaris i desafavoreix l'adaptació dels interns a la dinàmica relacional del mòdul i d'implicació en activitats.
2. A Lledoners existeix més del doble de possible oferta d'activitats que els mòduls estudiats dels altres centres, donada la millor dotació d'espais.
3. Lledoners és el centre que menys **activitats intramodulars especialitzades** en violència i drogodependències realitza, seguit de Brians 2 i de Quatre Camins. Sembla que com major nivell d'activitats cogestionades pels interns, menor és la intervenció especialitzada per part dels professionals penitenciaris.

Això no succeeix així en l'àrea de preparació per a la vida en llibertat, on el **MR 7 de Brians 2** ha fet un nombre molt superior d'activitats d'apropament al medi extern, enfront del MR 4 de Quatre Camins. Sembla, però, a la vista d'aquestes dades i de les descriptives de la seva població, que el MR 4 de Quatre Camins no està prou "especialitzat" en l'àrea de preparació per a la vida en llibertat.

-continua-

4. Pel que fa a la quantificació de **Programes Individualitzats de Tractament**, Lledoners, en tots els seus mòduls i amb diferència, és que més PITs vigents té, en relació a les unitats estudiades.
5. Sembla que només en l'àrea de drogodependències (*MR 6 de Lledoners* i *MR 8 de Brians 2*) tenen una proporció menor d'interns **sancionats** (greus i molt greus) que els mòduls ordinaris estudiats de l'àrea. En les altres àrees, no sembla haver diferències.
6. Lledoners és el centre que assigna les **notificacions de fets positius** en percentatges més elevats (més, si són en mòduls de participació i convivència) i alhora en fa una categorització més adequada i variada. En la resta dels mòduls estudiats s'utilitzen de manera abusiva i indiferenciada els *factors correctors*.
7. Pel que fa als **permisos** penitenciaris, sembla que les diferències trobades no s'expliquen pel fet de correspondre a un mòdul de participació i convivència o a un mòdul ordinari, sinó que té més a veure amb la consideració d'un mòdul com a *mòdul finalista* (on es finalitza el compliment de condemna en medi ordinari) o un mòdul de transició (on, quan l'intern comença l'acostament a l'exterior a través dels permisos, es trasllada un altre mòdul).
8. Sobre els **nivells** obtinguts en el **Sistema d'Avaluació i Motivació** continuades, destaca *Lledoners* com el centre que imposa notificacions de fets positius de manera més diversificada i consistent, i conseqüentment, compta amb major percentatge d'interns en nivell A, especialment en els mòduls de participació i convivència.

7.5. Programes de participació i convivència

- El nombre i nom dels **referents diferencials** (interns) canvia en els diferents mòduls: dinamitzadors d'activitats, gestors culturals, promotors cívics, membres d'acollida o gestors modulars. Hi ha des de 2 a 19 interns que desenvolupen aquestes funcions, les quals també són variades entre elles. Fins i tot el MR 5 de Lledoners, que és de funcionament ordinari, també compta amb dinamitzadors d'activitats i promotors cívics.
- Tots els mòduls de participació i convivència compten amb **comissions** d'interns: 3, 6 o 8 segons el mòdul, diferenciades segons temàtica: general, esports, alimentació, laboral, activitats, acollida, educativa, cultural, vida diària, espai lliure, destins, actitud, i participació. Algunes són coincidents (general - vida diària, o destins - laboral), i d'altres específiques de determinats mòduls.
- A més, el *MR 7 de Brians 2* compta amb una comissió diferenciada en el nom: el grup de gestió, que sembla que assimila les seves funcions al que seria la comissió general.
- La **periodicitat de les reunions** de les comissions sol ser setmanal per la general, i mensuals o esporàdiques per les "secundàries".
- El procediment d'**elecció dels representants** depèn de l'equip multidisciplinari o dels propis interns, però en cap cas està adequadament ajustat al reglament penitenciari.
- Tot i que tots els mòduls de participació i convivència diuen comptar amb **programes de mediació** de conflictes, excepte el *MR 4 de Lledoners* (que no compta amb un programa entès com a tal), directament vinculats amb la menor imposició d'expedients disciplinaris, només el *MR 6 de Lledoners* l'ha redactat per escrit. En cap cas, però, s'ha elevat als serveis centrals per a la seva validació. Els professionals "mediadors" varien d'un mòdul a

l'altre: bé poden ser educadors, altre personal de rehabilitació, personal de vigilància, o fins i tot interns "formats" a l'efecte.

- El mateix passa amb el **programa d'acollida** a nous interns: excepte el *MR 4 de Lledoners* (que no compta amb aquest programa entès com a tal), en cap cas s'ha redactat per escrit ni s'ha elevat als serveis centrals per a la seva validació.
- Sobre els **elements materials i immaterials diferenciadors** dels mòduls de participació i convivència, aquests no estan establerts en el programa del mòdul, si no que solen ser peticions de les comissions d'interns que són estudiades, i en el algun cas atorgades, per part d'algun òrgan professional del centre.

Exemples d'aquests són els plats i gots per menjar i l'existència d'un hort al *MR 4 de Lledoners*, els plats i gots per menjar i un espai de ½ hora de les cel·les obertes a migdia al *MR 6 de Lledoners*, les taules i cadires del pati i les cel·les de l'última planta obertes a migdia de *MR 8 Brians 2*, i la targeta d'activitats i l'ús de les aules sense professionals del *MR 7 de Brians 2*.

Conclusions:

1. Existeix **heterogeneïtat** en el nombre i nom dels **referents diferencials** (interns), amb el nombre de **comissions** d'interns, amb la **periodicitat de les reunions** de les comissions, amb el procediment d'**elecció dels representants** (en cap cas adequadament ajustat al reglament penitenciari), i amb els **elements materials i immaterials diferenciadors** d'aquests mòduls.
2. No existeixen en cap cas un **programa de mediació** de conflictes ni un **programa d'acollida** que s'hagi elevat als serveis centrals per a la seva validació. Tampoc apareix uniformitat en les persones que actuen amb rol de "mediador".

8. Resultats de dades de clima social i clima emocional

Atenent al segon grup d'objectius d'aquest estudi, que s'estableix en el sentit de: avaluar els indicadors de clima social i emocional en les diferents unitats estudiades (comparativament entre els mòduls de participació i convivència i ordinaris, i amb diferenciació segons l'àrea especialitzada), en aquest apartat es presenten els resultats de l'avaluació dels indicadors de clima social i emocional.

Els resultats s'obtenen a través de les respostes dels interns i els professionals als instruments d'avaluació del clima, a partir de l'escala de clima social CIES de Moos i de l'inventari de clima emocional adaptat de D. Paez. La distribució d'escalles per centres, unitats de vida i col·lectius es la següent:

Taula 2. Nombre de qüestionaris i escales per col·lectius i unitats

Unitats	Interns		Total	Professionals		Total
	c.emocional	c.social		c.emocional	c.social	
<i>MR 4 Lledoners</i>	31	33	64	10	8	18
MR 5 Lledoners	30	30	60	2	12	14
<i>MR 6 Lledoners</i>	40	40	80	10	12	22
MR 4 CPQC	32	32	64	10	10	20
MR 6 CPQC	30	30	60	8	8	16
MR 7 CPQC	34	35	69	6	7	13
MR 8 CPQC	31	32	63	11	12	23
MR 7 Brians 2	30	30	60	0	9	9
<i>MR 8 Brians 2</i>	38	38	76	0	8	8
<i>MR 9 Brians 2</i>	32	32	64	0	6	6
Total	327	331	660	57	92	149

La primera impressió és d'una alta participació per part dels interns. Això pot venir afavorit per la qüestió que la passació la van administrar i recollir personal voluntari de presons: els interns podien sentir-se més proclius a participar, per considerar millor garantit el seu anonimats i valorar a les persones externes a la institució més objectives o menys interessades en obtenir uns resultats determinats.

La passació i recollida als professionals (vigilància i rehabilitació) fou molt més reduïda i difícil, efectuant-se pel referent de cada centre del grup de treball d'aquest estudi (personal penitenciari també).

8.1. Dades de fiabilitat i validesa de les escales

Per assegurar la pertinença dels resultats obtinguts amb els instruments que hem utilitzat per mesurar el clima social i el clima emocional, s'ha analitzat la fiabilitat de les respostes dels col·lectius (interns i professionals) de cadascuna de les escales. Per fiabilitat entendrem la mesura estadística que indica el coeficient de consistència interna Alfa de Cronbach².

A la taula següent es presenten els resultats de l'alfa de Cronbach de cada una de les escales (escala de clima social: CIES de Moos i l'escala de clima emocional adaptada de D. Paez),

² Aquest coeficient ens diu en quin grau es pot considerar que les respostes a aquests ítems (variables de cada escala) covarien, estan relacionats entre sí, i conseqüentment, confirmen que les variables mesuren el mateix i són sumables en una puntuació total (indicadors d'homogeneïtat i d'unidimensionalitat). Sobre els valors del coeficient estadístic de fiabilitat, és habitual considerar un valor de 0,70 com acceptable.

segons el número d'ítems o variables analitzades. A banda, s'ha afegit dues caselles més que indiquen la variació de l'alfa corregit, si s'extreu alguna de les variables que permet augmentar l'índex de fiabilitat. Aquests resultats els hem disgregat, tenint en compte el resultat de les respostes del col·lectiu d'interns i de professionals.

Taula 3. Consistència interna de les escales segons col·lectius

ESCALA	Núm. ítems	Alfa de Cronbach	Ítems vàlids	Alfa corregit
CLIMA SOCIAL				
interns	9	0.878		
professionals	9	0.830		
CLIMA EMOCIONAL COMPLETA				
interns	10	0.706	9	0.799*
professionals	10	0.903		
CLIMA EMOCIONAL POSITIU				
interns	5	0.796		
professionals	5	0.866		
CLIMA EMOCIONAL NEGATIU				
interns	5	0.318	4	0.724*
professionals	5	0.841		
* En ambdós casos, l'ítem exclòs ha estat la <i>por</i>				

8.1.1. Escala de clima social

Pel que fa a l'anàlisi estadístic de la fiabilitat de l'escala clima social administrada a la **mostra d'interns i de professionals**, l'alfa de Cronbach resultant és de 0,878 i 0,83 respectivament. Totes les variables de l'escala mostren coeficients molt alts (superiors a 0,80), fet aquest que confirma la conveniència d'estudiar totes les variables per explicar d'una manera fiable el clima social.

8.1.2. Escala clima emocional

L'anàlisi de la fiabilitat de l'escala clima emocional pel que fa a l'administració feta als **interns** de les unitats participants en l'estudi, el coeficient alfa de Cronbach ha estat de 0,70 si tenim en compte les 10 variables integrades en l'escala. Amb l'objectiu d'augmentar l'índex de fiabilitat, es proposa extreure la variable *por*, donat que augmentaria significativament el resultat de l'esmentada fiabilitat, fins a 0.79.

En cas de l'agrupació de les variables del clima social negatiu (*por*, *enuig*, *tristesia*, *inseguretat i soledat*), el coeficient seria de 0,31, considerant aquest estadístic de fiabilitat baix. Si retirem, però, de l'escala, només la variable *por*, aquest coeficient augmentaria fins a 0,72, per tant, quan parlem d'aquesta agrupació de clima social negatiu, prescindirem de la variable *por* per tal que s'incrementi l'índex de fiabilitat.

Pel que fa a l'administració d'aquesta escala als **professionals** dels centres, el coeficient d'alfa de Cronbach és de 0,90. En l'agrupació que hem fet dels ítems de l'escala, els resultats dels estadístics de fiabilitat de l'alfa de Cronbach és de 0,86 pel clima emocional positiu i 0,84 pel clima emocional negatiu, no necessitant prescindir de cap variable per poder parlar d'alta fiabilitat en les respostes dels professionals als ítems de les escales.

Conclusions:

1. Els resultats de les respostes a les escales de clima social i del clima emocional presentat per la mostra d'interns i professionals ofereix un índex de **consistència interna o fiabilitat** molt elevada. Per tant, es pot afirmar que les respostes estan orientades en un sentit correcte i les variables i les escales en el seu conjunt mesuren allò que es vol avaluar.
2. En el cas de les respostes presentades pels interns en l'escala clima emocional, es prescindirà de la variable *por* per tal d'augmentar la fiabilitat de les respostes d'aquest col·lectiu en el global de l'escala i en el parcial de clima emocional negatiu.
3. La fiabilitat de les proves emprades i la seva consistència interna són tant elevades, que aquests instruments, emprats conjuntament, es considera que tenen una **validesa predictiva** molt potent. A aquest efecte, cal tenir-les de referència en futurs estudis i mesures del clima (social i emocional) dels mòduls, per exemple: pre i post test a la introducció d'algun programa d'organització o de rehabilitació, o per testar el clima (social i emocional) en un determinat moment i detectar possibles situacions de risc o crisi.

8.2. Diferències en el clima emocional i clima social

Per tal de donar compliment al quart objectiu d'aquest estudi: avaluar els indicadors de clima social en els mòduls de participació i convivència i els seus anàlegs en els que no funcionen aquestes estratègies (unitats ordinàries), interessa conèixer si existeixen diferències en les variables o conjunt de variables que conformen el clima emocional i el clima social mesurats a partir dels instruments previstos.

A tal efecte, i tenint en compte la diferenciació de les respostes presentades pels interns per una banda, i pels professionals per l'altra, s'ha realitzat la prova de *t d'Student* de comparació de mitjanes per a mostres independents, de cadascuna de les variables que conformen el clima emocional i social, amb l'objectiu d'esbrinar les diferències per a cada agrupació d'unitats (participació i convivència, i ordinàries).

Així, en els gràfics que segueixen, es senyalaran:

- amb color **verd** aquelles puntuacions que representen diferències significatives entre els mòduls de participació i convivència i els mòduls ordinaris,
- amb color **taronja** aquelles puntuacions que no demostren diferències significatives, però indiquen certa tendència,
- i amb color **gris** aquelles puntuacions que no representen cap diferència significativa.

Ahora es dibuixa una línia transversal que indica la puntuació mitjana de cada escala de clima (social i emocional), per situar la valoració de cada factor per a cada col·lectiu.

8.2.1. Diferències per interns

Les respostes que presenten els interns respecte al **clima social** en totes les unitats estudiades ofereixen resultats generals que situen aquesta variable en una puntuació mitjana 5.14 (sobre un continu de 0 a 10 que permet apreciar l'ambient social en els centres penitenciaris).

Aquesta dada es concloent per l'afirmació que clima social mitjà en les 10 unitats avaluades està en una posició *correcta*, sense poder valorar aquesta com a *òptima*, i més, entenent que entre les 10 unitats de vida, 4 d'elles pertanyen a mòduls en els que funcionen estratègies de participació i convivència, i augmenten aquesta mitjana.

No obstant, destaca de l'anàlisi del total de la mostra relativa als interns, el resultat en les variables *expressivitat* i *personal*. En aquestes dues variables, la mitjana de respostes està per sota de 5, concretament una mitjana de 3,82 i de 4,37. Així doncs, en les 10 unitats estudiades es valora de forma insuficient l'expressió oberta de sentiments i el grau en que s'anima als interns a preocupar-se i entendre els seus sentiments i problemes i intentar resoldre'ls.

De totes maneres, quant a les variables de clima social, els mòduls de participació i convivència tenen millors puntuacions en relació a les variables:

- *Implicació*: grau en el qual els interns són actius i animosos en l'activitat diària, fent activitats per la seva pròpia iniciativa i desenvolupant una bona moral de grup.
- *Ajuda*: grau en el qual els interns són encoratjats a ajudar, oferir suport als altres interns i el nivell d'ajuda que reben del personal.
- *Expressivitat*: grau en el qual el programa anima a una expressió oberta dels sentiments, tant al personal com als interns.
- *Autonomia*: grau en el qual s'anima als interns a prendre iniciatives programant activitats i participant en la gestió del centre.
- *Realitat*: grau en el qual s'orienta als interns per quan deixin el centre en aspectes com: preparació per a una professió, projectes per al futur, fixació de fites i estratègies per aconseguir-les.
- *Personal*: grau en el qual s'anima els interns a preocupar-se dels seus problemes i sentiments personals i a intentar comprendre'ls i resoldre'ls.
- *Organització*: grau d'importància que l'organització i l'ordre tenen en el programa, respecte als interns (com ells ho veuen), respecte del personal (com els anima a aconseguir aquest ordre) i respecte al seu propi desenvolupament (com és mantingut).
- *Claredat*: grau en el qual els interns coneixen les expectatives de la rutina diària del programa i nivell d'explícit de les regles i procediments.

I només en *control* fan una valoració inferior. Recordem que la definició de control és: grau en que el personal utilitza mesures per supervisar els interns, per exemple, en la formulació de les regles, en la programació de les activitats i en les relacions entre interns i personal. Per exemple, l'ítem 9 "Quan s'elabora un programa d'acció per a un intern, aquest ha de seguir-lo".

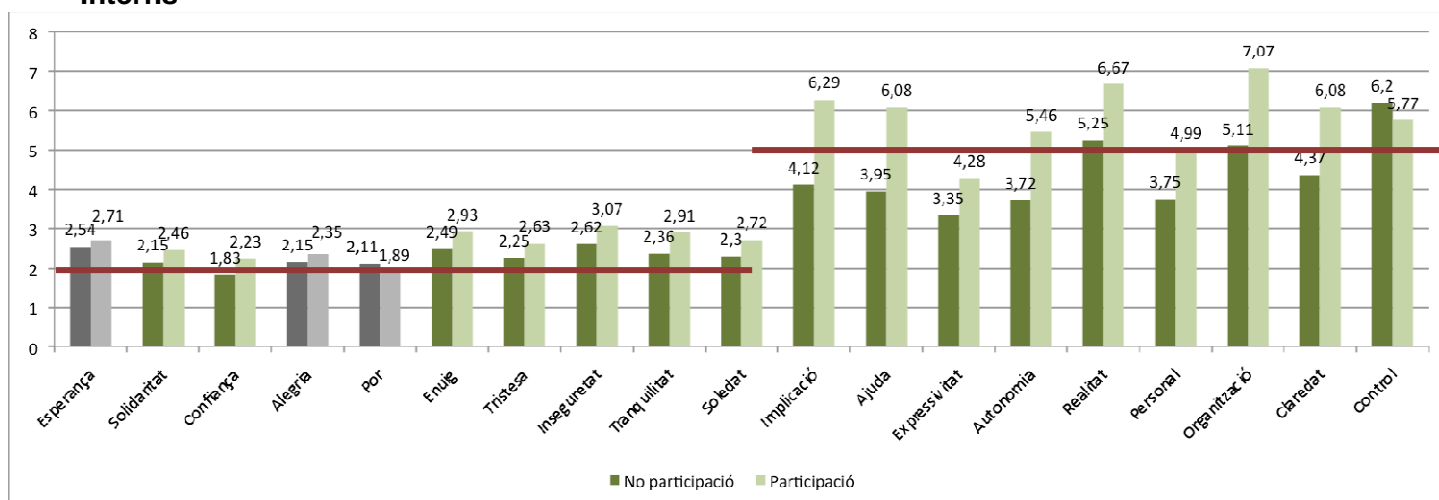
Aquesta percepció de menor control per part de la institució pot venir relacionat amb la major percepció d'autonomia dels interns i en que abunden més en aquests mòduls les activitats gestionades que les especialitzades.

Pel que fa al **clima emocional**, excepte en la percepció d'emocions *esperança*, *alegria* i *por*, on no s'obtenen diferències significatives entre uns mòduls i altres, en la resta de variables de clima avaluades, totes obtenen major puntuació significativa en els mòduls de participació i convivència.

Cal dir que “major puntuació” en les variables relatives a “emocions negatives” de l’escala de clima emocional (*por, enuig, tristesa, inseguretat i soledat*), han de ser enteses com que les emocions negatives tenen menor presència (invertir el sentit de la representació gràfica).

Així, pel que fa al clima emocional, els interns dels mòduls de participació i convivència perceben majors nivells de *solidaritat, confiança i tranquil·litat* pel que fa a les emocions positives, i menor *enuig, tristesa, inseguretat i soledat*, pel que fa a les emocions negatives.

Gràfic 1. Diferències entre unitats de participació i convivència i unitats ordinàries, interns

Nota: totes les variables estan acolorides en verd (diferència significativa), excepte *Esperança, Alegria i Por*, en gris (diferència no significativa)

Conclusions:

1. El col·lectiu d'interns dels mòduls de participació i convivència dona millors puntuacions en les variables de **clima emocional**: més *solidaritat, confiança i tranquil·litat* i menys *enuig, tristesa, inseguretat i soledat*.
2. En les variables relatives al **clima social** hi ha diferències de **millor puntuació** en les unitats de participació i convivència en totes les variables mesurades.
3. En les unitats ordinàries, pel que fa al **clima social**, només superen la puntuació mitjana en la variable *control i realitat*. En la resta, estan per sota de nivells acceptables.
4. En les unitats de participació i convivència, el **clima social** es valora de forma insuficient en l'expressió oberta de sentiments (*expressivitat*) i el grau en que s'anima a preocupar-se i entendre els seus sentiments i problemes i intentar resoldre'ls (*personal*). En la resta de variable, obtenen puntuacions bones o notables.

8.2.2. Diferències per professionals

Les respostes globals que presenten els professionals de les unitats estudiades respecte al **clima social** ofereixen resultats generals que situen aquesta variable en una puntuació mitjana de 6,61 (en un rang de 0 a 10). Aquesta dada és concloent en l'afirmació que la percepció del clima social en les 10 unitats avaluades està en una posició bona (millor que la percepció dels interns), observant diferències significatives entre les unitats de participació i convivència respecte a les ordinàries en les variables *implicació*, *ajuda*, *expressivitat* i *realitat* en sentit positiu, és a dir: en aquestes unitats s'anima més a la participació, reben major ajuda dels professionals, s'anima més a l'expressió oberta de sentiments i s'orienta més als interns a preocupar-se pels seus problemes.

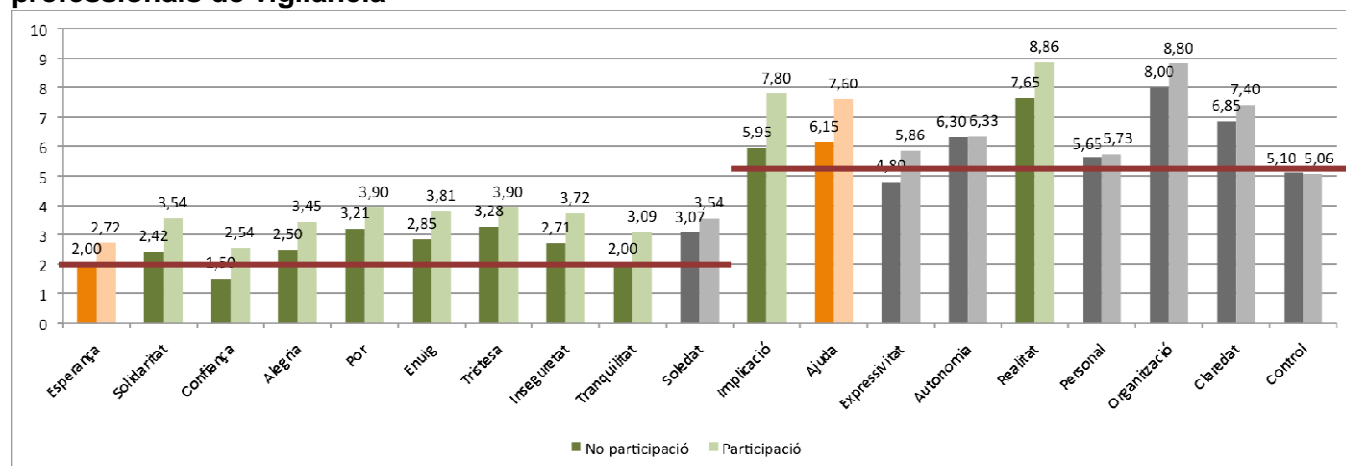
També destaca de les respostes generals dels professionals, les valoracions positives que fan tant en les unitats de participació i convivència com en les ordinàries de les variables *organització* i *claredat* (amb mitjanes de 8,45 i 7,37) en el sentit que els professionals animen als interns a aconseguir l'ordre de la unitat, establint unes normes clares i comprensibles.

Comparades les mitjanes de les puntuacions en les variables dels professionals, entre els mòduls de participació i convivència i els mòduls anàlegs ordinaris, es troba que si es fa de manera separada vigilància i rehabilitació, apareixen diferències significatives que no són les mateixes. És a dir: si es compta tot el col·lectiu "professionals", el grup de rehabilitació suavitzava les diferències entre uns mòduls i altres. Les diferències rellevants rauen en el col·lectiu de vigilància.

Així, els **professionals de vigilància** dels mòduls de participació i convivència perceben que en la seva unitat hi ha més *solidaritat*, *confiança*, *alegria* i *tranquil·litat* entre els professionals d'aquests mòduls, i menor *por*, *enuig*, *tristesa* i *inseguretat*. També hi ha certa tendència a percebre major *esperança*.

A més, també puntuen amb major nivell la *implicació* (grau en el qual els interns són actius i animosos en l'activitat diària, fent activitats per la seva pròpia iniciativa i desenvolupant una bona moral de grup) i la *realitat* (grau en el qual s'orienta als interns per quan deixin el centre en aspectes com: preparació per a una professió, projectes per al futur, fixació de fites i estratègies per aconseguir-les). També hi ha certa tendència a considerar major *ajuda* (grau en el qual els interns són encoratjats a ajudar, oferir suport als altres interns i el nivell d'ajuda que reben del personal). No hi ha cap diferència en les variables de clima social *expressivitat*, *autonomia*, *personal*, *organització*, *claredat* o *control*.

Gràfic 2. Diferències entre unitats de participació i convivència i unitats ordinàries, professionals de vigilància

Nota: en taronja (tendència) *Esperança* i *Ajuda*; en gris (diferència no significativa) *Soledat*, *Expressivitat*, *Autonomia*, *Personal*, *Organització*, *Claredat* i *Control*; la resta en verd (diferència significativa).

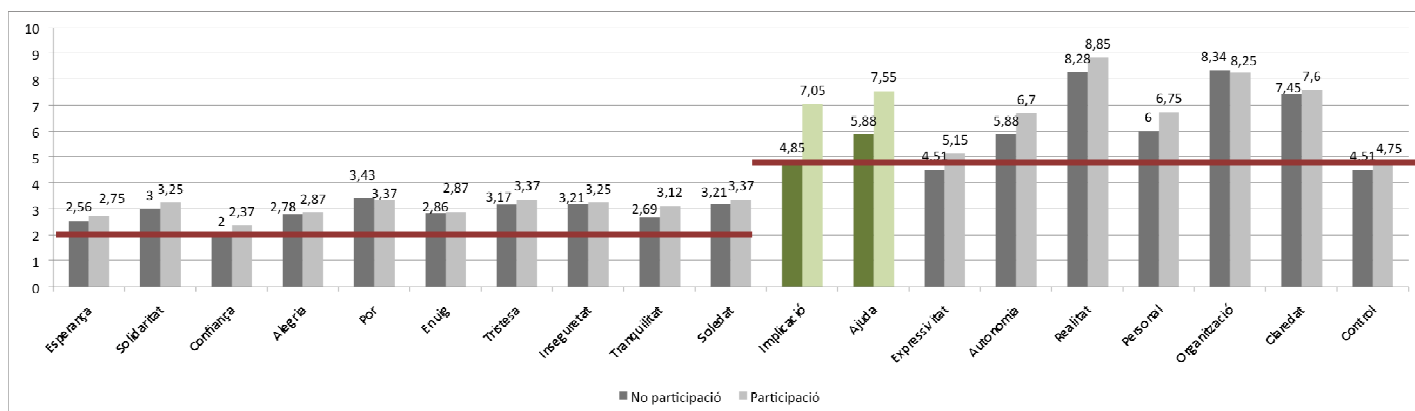
Conclusió:

1. La percepció general de **clima social** dels professionals és **més òptima** que la dels interns, tant en les unitats de participació i convivència com en les ordinàries.
2. Les diferències entre tipus d'unitat (participació i convivència versus ordinàries) pel personal de vigilància venen referides a les **emocions del propi col·lectiu**, mentre que la percepció de les variables de clima social, més referides a la descripció del clima entre els interns, són només diferents en *implicació* i *realitat*.

Si en canvi observem les diferències de clima emocional i clima social en els **professionals de rehabilitació**, entre els mòduls de participació i convivència i els mòduls ordinaris estudiats, només trobem diferències significatives en les variables *implicació* (gra en el qual els interns són actius i animosos en l'activitat diària, fent activitats per la seva pròpia iniciativa i desenvolupant una bona moral de grup) i *ajuda* (gra en el qual els interns són encoratjats a ajudar, oferir suport als altres interns i el nivell d'ajuda que reben del personal) de clima social.

En cap variable de clima emocional estudiada, el personal de rehabilitació considera que hi ha diferències entre una mena de mòduls i els altres.

Gràfic 3. Diferències entre unitats de participació i convivència i unitats ordinàries, professionals de rehabilitació

Nota: només en verd (diferència significativa) *Implicació* i *Ajuda*, la resta en gris (diferències no significatives).

Conclusió:

1. El personal de rehabilitació **no percep massa diferències** en les variables relatives al clima social de la unitat (excepte en *implicació* i *ajuda*) i no s'observen emocions diferenciades segons el col·lectiu de rehabilitació treballa en un mòdul de participació i convivència o un mòdul ordinari.

8.3. Anàlisi factorial i comparació del clima social i emocional

Amb l'objectiu de donar una major especificitat i detall als resultats que ofereixen tant els interns com els professionals a les diferents escales de clima social i emocional, i per tal d'esbrinar si existeixen diferències significatives entre les respostes d'aquests col·lectius (interns i professionals) a les unitats de participació i convivència i aquelles unitats que hem anomenat *ordinàries*, s'ha realitzat una anàlisi factorial de components principals amb rotació varimax, com a estratègia exploratòria, per posteriorment realitzar l'anàlisi de variància de cada un dels factors resultants.

Interessa en aquest estudi conèixer si en les unitats de participació i convivència i les ordinàries, existeix algun tipus d'agrupació factorial en funció de les respostes a les escales presentades pels interns i pels professionals respectivament, per posteriorment concretar si existeixen diferències estadísticament significatives entre cada una de les unitats que conformen els diferents grups. Per tant, hem considerat 4 anàlisis factorials diferents:

8.3.1. Respostes dels interns, unitats de participació i convivència

De les respostes dels interns a la percepció del clima social i emocional a les unitats de participació i convivència (*MR 4 i MR 6 de Lledoners* i els *MR 7 i MR 8 de Brians 2*), s'han destacat tres factors que hem etiquetat com: *clima social*, *clima emocional positiu* i *clima emocional negatiu*. A la taula 4 es pot veure l'adequació factorial, les variables que componen cada un dels factors, el percentatge d'explicació de la variància i el pes factorial en cada un d'ells.

Taula 4. Anàlisi de components principals, respostes dels interns, unitats de participació i convivència

<i>KMO = 0.892 $\chi^2 = 1135.35$ $p \leq 0.000$ (meritori)</i>			
Factors	Variables	Explicació variància	Pes factorial
1. Clima social	Autonomia, Ajuda, Expressivitat, Personal, Realitat, Organització, Implicació, Claredat	41.69	(0.69-0.81)
2. Clima emocional positiu	Tranquil·litat, Esperança, Alegria, Solidaritat, Confiança	10.38	(0.56-0.74)
3. Clima emocional negatiu	Tristesa, Soledat, Inseguretat, Enuig	7.69	(0.59-0.81)

Posteriorment a l'agrupació factorial, s'ha procedit a l'anàlisi de la variància inter grups i intra grups, per cadascun dels factors establerts.

Es constata que en la relació inter grup hi ha diferències estadísticament significatives en els tres factors trobats: *clima social* ($f=8.25$ $p \leq 0.00$), *clima emocional positiu* ($f=3.78$ $p \leq 0.01$) i *clima emocional negatiu* ($f=2.68$ $p \leq 0.04$).

Pel que fa a les comparacions múltiples realitzades inter grup, factor a factor, trobem les diferències que s'exposen en la següent taula de conclusions.

Conclusions:

1. A les unitats en les que funcionen estratègies referides a la participació i convivència, les respostes dels interns s'agrupen en **tres factors** que són: *clima social*, *clima emocional positiu* i *clima emocional negatiu*.
2. Hi ha diferències estadísticament significatives en cadascun d'aquests factors.
3. El interns del **MR 6 de Lledoners** son els que tenen una millor percepció del *clima social*, amb mitjanes significativament superiors a les altres unitats, seguit del **MR 8 de Brians 2**, el **MR 4 de Lledoners** i el **MR 7 de Brians 2**.
4. Pel que fa al *clima emocional positiu*, els interns de **MR 6 de Lledoners** tenen un estat d'ànim més positiu que els interns del **MR 4** del mateix centre i que els del **MR 7 de Brians 2**. No es destaquen diferències en l'estat d'ànim positiu entre els interns del **MR 8 de Brians 2** i els de les altres unitats de participació.
5. Quant al *clima emocional negatiu*, els interns del **MR 7 de Brians 2** tenen un estat d'ànim més negatiu que els interns del **MR 6 de Lledoners**. És la única diferència significativa trobada.

8.3.2. Respostes dels interns, unitats ordinàries

De la mateixa manera que s'ha efectuat per les unitats de participació i convivència, s'ha analitzat l'agrupació factorial de les respostes dels interns en les unitats anàlogues ordinàries (MR 5 de Lledoners, MR 9 de Brians 2 i els MR 4, MR 6, MR 7 i MR 8 de Quatre Camins).

S'ha trobat 4 factors que hem anomenat: *clima social*, *clima emocional positiu*, *clima emocional negatiu* i *control*.

Com es pot comprovar, a banda dels tres factors abans descrits per els mòduls de participació i convivència, en aquest tipus d'unitats ordinàries apareix un altre factor que fa referència al *control*. En ser un factor de nova aparició, recordarem què entenem per *control*: és el grau en que el personal penitenciari utilitza mesures per supervisar els interns, en la formulació de les regles, en la programació de les activitats i en les relacions entre els interns i el personal. Per exemple, l'ítem 9 "Quan s'elabora un programa d'acció per a un intern, aquest ha de seguir-lo".

Així, en les unitats ordinàries, la percepció de control pels interns està clarament definida en l'explicació del clima (social i emocional), mentre que aquesta percepció per part dels interns en les unitats de participació i convivència és confusa i es distribueix de forma no significativa en el factor clima social, sense ser representativa.

Tanmateix, tenint en compte aquesta variable del clima social de forma aïllada, ja s'havia observat en un apartat anterior (gràfic 3) que hi havia una diferència significativa en aquesta variable entre els mòduls de participació i convivència i els mòduls ordinaris, sent la única variable en que les unitats ordinàries tenen puntuacions superiors, és a dir: perceben un grau superior de control que en les de participació.

Destacar que el MR 5 de Lledoners és el mòdul que major percepció de control s'objectiva respecte a la resta de mòduls de tipus ordinari, seguit del MR 9 de Brians 2, i els MR 8, MR 6, MR 4, i MR 7 de Quatre Camins.

A la taula que segueix es pot veure l'adequació factorial, les variables que componen cadascun dels factors, el percentatge d'explicació de la variància i el pes factorial en cada un d'ells.

Es constata que en la relació inter grup hi ha diferències estadísticament significatives en dos dels factors trobats: *clima emocional positiu* ($f=1,97$ $p\leq 0.08$), i el factor *control* ($f=2.30$ $p\leq 0.04$). En els altres dos factors (*clima social* i *clima emocional negatiu*) no s'objectiven diferències estadísticament significatives.

Taula 5. Anàlisi de components principals, respostes dels interns, unitats ordinàries

<i>KMO = 0.872 $\chi^2 = 1003.23$ $p\leq 0.000$ (meritori)</i>			
Factors	Variables	Explicació variància	Pes factorial
1. Clima social	Autonomia, Ajuda, Expressivitat, Personal, Realitat, Organització, Implicació, Claredat	24.11	(0.61-0.79)
2. Clima emocional positiu	Tranquil·litat, Esperança, Alegria, Solidaritat, Confiança	14.51	(0.51-0.74)
3. Clima emocional negatiu	Tristesa, Soledat, Inseguretat, Enuig	12.30	(0.53-0.79)
4. Control	Control	6.19	0.86

En relació a les comparacions múltiples realitzades inter grup, factor a factor, trobem les diferències que s'exposen en la següent taula de conclusions.

<p>Conclusions:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A les unitats ordinàries estudiades, les respostes dels interns s'agrupen en quatre factors que són: <i>clima social</i>, <i>clima emocional positiu</i>, <i>clima emocional negatiu</i> i <i>control</i>. 2. Hi ha diferències estadísticament significatives en cadascun d'aquests factors. 3. Pel que fa al <i>clima social</i>, s'objectiven diferències significatives entre el clima social del MR 4 de Quatre Camins, respecte als MR 8 i MR 7 del mateix centre, conclouent que el <i>clima social</i> d'aquest MR 4 és percebut més negatiu que en les altres dues unitats³. D'altra banda, no s'objectiven diferències rellevants en la percepció del <i>clima social</i> del MR 6 de Quatre Camins, el MR 5 de Lledoners i el MR 9 de Brians 2. 4. Pel que fa al <i>clima emocional positiu</i>, igualment el MR 4 de Quatre Camins és la unitat que pitjor puntuació presenta en aquest factor, oferint diferències estadísticament significatives amb el MR 5 de Lledoners, el MR 9 de Brians 2 i el MR 7 de Quatre Camins. <p style="text-align: right;">- continua -</p>
--

³ La qüestió dels elements materials diferencials només s'ha estudiat per a les unitats de participació i convivència, partint de la idea que aquestes variables només podien manipular-se en aquests mòduls. No obstant, en veure les diferències de clima entre el Mòdul 4 d'una banda, i els mòduls 6,7 i 8 de Quatre Camins de l'altra, ha permès inferir que algunes diferències materials, com la possibilitat de tenir dutxa individual a la cel·la, per exemple, estaven influïnt en la percepció de clima social dels interns.

5. Pel que fa al *clima emocional negatiu*, el MR 9 de Brians 2 és el que major puntuació obté. Tanmateix, tant sols s'objectiven diferències estadísticament significatives respecte al MR 8 de Quatre Camins.
6. El clima en les unitats ordinàries es caracteritza per la major percepció de *control* en el seu conjunt. Els interns del MR 7 de Quatre Camins perceben en menor grau el factor control que la resta d'unitats d'aquest bloc d'estudi.

8.3.3. Respostes dels professionals

Amb la mateixa pretensió que en l'anterior apartat en el que s'ha fet l'anàlisi factorial de l'avaluació del clima (social i emocional) pel col·lectiu d'interns, interessa conèixer si existeix algun tipus d'agrupació factorial de les respostes dels professionals que treballen en les unitats de participació i convivència i les ordinàries anàlogues, per posteriorment concretar si existeixen diferències estadísticament significatives entre cadascuna de les unitats que conformen la mostra.

A diferència del que s'ha vist en el cas dels interns, les agrupacions factorials en la mostra de professionals han seguit una sort diferent. Aquesta diferència bé explicada principalment pel fet que en el centre penitenciari de Brians 2 no es va poder administrar les escales de clima emocional als professionals.

Això provocà que no es comptés amb prou respostes d'aquesta escala pel conjunt de la mostra. Per tant, s'ha procedit, per una banda, a fer la proposta d'anàlisi factorial per escales separades (clima social i clima emocional) i d'altra banda, per unitats de participació i convivència i ordinàries. Els resultats ens indiquen el següent:

Taula 6. Anàlisi de components principals, respostes dels professionals

	KMO	Núm. Factors
Unitats de participació i convivència		
Clima emocional	0.495	No factors
Clima social	0.53	4 factors
Unitats ordinàries		
Clima emocional	0.824	2 factors
Clima Social	0.845	2 factors

Així doncs, en el cas de les respostes presentades pels professionals a les escales de clima social i emocional, tampoc és possible diferenciar l'anàlisi factorial per unitats de participació i convivència i unitats ordinàries, ja que en el cas de les unitats de participació i convivència l'índex KMO per l'escala de clima emocional no ha presentat cap agrupació factorial, i en el cas de l'escala de clima social, aquest índex és baix (0,53), no resultant suficientment explicativa l'extracció dels 4 factors resultants.

Cosa diferent és el que succeeix amb l'anàlisi factorial relatiu a les unitats ordinàries. En aquestes unitats, l'índex KMO és meritori (0.824 per la de clima emocional i 0.84 per la de clima social), resultant en ambdues dos factors clarament diferenciats tal i com es mostra a la taula següent:

Taula 7. Anàlisi de components principals, respostes professionals, unitats ordinàries

<i>KMO = 0.824 X² = 234,51 p ≤ 0.000 (meritori) - Clima social</i> <i>KMO = 0,824 X² = 204,83 p ≤ 0.000 (meritori) - Clima emocional</i>			
Factors	Variables	Explicació variància	Pes factorial
1. Percepció clima social	Autonomia, Ajuda, Expressivitat, Realitat, Organització, Implicació, Claredat	55.23	(0.86-0.56)
2. Supervisió	Control, Personal	13.51	(-0.91-0.51)
1. Clima emocional positiu	Alegria, Solidaritat, Confiança, Tranquil·litat, Esperança, Soledat	54.14	(0.84-0.55)
2. Clima emocional negatiu	Enuig, Por, Inseguretat, Tristesa	12,65	(0,84-0,70)

Amb l'objectiu doncs, de cercar una fórmula factorial explicativa de les respostes dels professionals en totes les unitats possibles estudiades, s'han assimilat els quatre factors resultants de les escales de clima social i emocional pel conjunt de la mostra (participació i convivència i ordinàries), per tal d'afinar la línia d'interpretació d'aquest col·lectiu. Per tant, els quatre factors resultants venen descrits i explicats de la següent forma:

Clima social:

Factor 1: Percepció clima social. Aquest factor correspon a les variables: claredat, organització, ajuda, realitat, implicació, expressivitat i autonomia (en aquest ordre). Són els components principals explicatius de la percepció del clima social.

Factor 2: Supervisió formal i informal. Aquest factor correspon a les variables: control i personal. L'agrupació s'explica com la relació que té l'ajust de les fórmules de control formal (normes, etc) respecte a les altres formes de control informal (regulació emocional de professionals i interns, etc) respecte a l'efecte sobre clima social. Així, la interpretació es faria en base a l'equilibri entre una i altra forma (control formal i supervisió més emocional o informal).

Clima emocional:

Factor 1: Clima emocional positiu. Aquest factor correspon a les variables: alegria, esperança, solidaritat, confiança, tranquil·litat i soledat. Sorprèn, a diferència del que ha passat en les respostes a aquesta escala per part dels interns, que aparegui agrupat en aquest factor la variable *soledat*. Tanmateix, l'agrupació d'aquesta variable en el factor 1 representa la significació més baixa de tot el conjunt, ja que es comparteix de forma força rellevant en el factor 2 (0.55 F1/0.45 F2). La dispersió d'aquesta variable en el factor 1 podria venir explicada pel fet d'haver agrupat el total de la mostra quant a unitats de participació i convivència i ordinàries. Per tant, no donarem una atenció rellevant a aquesta variable en l'explicació general del factor.

Factor 2: Clima emocional negatiu. Aquest factor correspon a les variables: enuig, por, inseguretat i tristesa. A diferència del que ha passat en les respostes a aquesta escala per part dels interns, aquí sí que s'inclou la variable *por* en el clima social negatiu, ja que per l'avaluació de la fiabilitat de l'escala per aquest col·lectiu, no era necessari prescindir d'aquesta variable.

Conclusions:

1. Pel que fa a l'anàlisi factorial relatiu a les respostes dels professionals a les escales de clima social i ambiental, **no hi ha diferències significatives** entre les unitats de participació i convivència i les ordinàries, donat que en el cas de les unitats de participació i convivència no s'han trobat agrupacions factorials, possiblement a causa de la manca de dades.
2. En les respostes dels professionals a les escales de clima social i emocional de les unitats ordinàries, s'han pogut constatar 4 agrupacions factorials. S'han analitzat el conjunt de les respostes dels professionals de totes les unitats estudiades sota aquests quatre factors, per tal de donar una major precisió en l'explicació d'aquests resultats.
3. A diferència de l'agrupació factorial objectivada en la mostra d'interns, apareix una distribució de variables diferent, tant pel que fa al clima social, com en el clima emocional.

8.4. Anàlisi factorial i comparació del clima social i emocional pel conjunt d'unitats

Tenint en compte l'anàlisi factorial comentat pel que fa a les respostes dels interns a les escales de clima social i emocional, i en el ben entès que s'observa una agrupació de factors coincident en els grups d'unitats estudiats (siguin aquestes de participació i convivència o ordinàries), i que fan referència als factors: *clima social*, *clima emocional positiu* i *clima emocional negatiu*, hem volgut situar en un continu la posició del total de les diferents unitats de vida en cadascun dels factors trobats.

La representació gràfica que explica aquestes diferències la il·lustrarem com un continu per a cadascun dels factors, on la coloració de grisos s'interpreta com les puntuacions més baixes, i la graduació en color verd s'interpretarà com les millors puntuacions.

Cada unitat es col·loca en l'ordre corresponent, segons la puntuació obtinguda, i alhora s'agrupa amb les altres unitats properes en el continu, amb les quals no té diferències significatives.

Les unitats estan escrites amb el color i tipus de lletra (cursiva o no) corresponent, per facilitar-ne la comprensió.

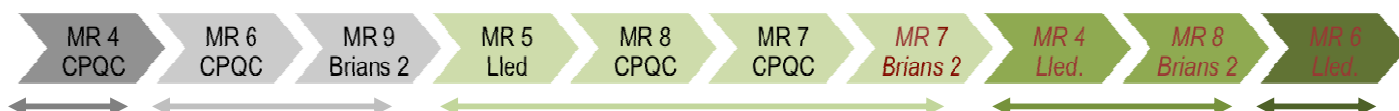
Primer es presentaran els resultats de posicionament de les unitats en els tres factors trobats per als interns, i després els resultats de posicionament de les tres unitats en els quatre factors trobats en els professionals.

8.4.1. Diferències entre unitats, per als interns

1. Factor clima social interns

- El **MR 6 de Lledoners** es situa al capdavant del factor clima social, de manera destacada, seguit de manera gradual per la resta de mòduls de participació i convivència.
- Un segon grup el conformen **MR 8 de Brians 2** (també de l'àrea de drogodependències, com el **MR 6 de Lledoners**) i el **MR 4 de Lledoners**.

- El tercer grup consecutiu, amb menors puntuacions en aquest factor, el configuren el **MR 7 de Brians 2**, seguit del MR 7 de Quatre Camins, el MR 8 de Quatre Camins i el MR 5 de Lledoners.
- El quart grup, amb puntuacions més baixes, el configuren el MR 9 de Brians 2 i el MR 6 de Quatre Camins.
- Per finalitzar, el MR 4 de Quatre Camins obté les puntuacions més dolentes en el factor clima social.

2. Factor clima emocional positiu interns

- El **MR 6 de Lledoners** es situa al capdavant del factor clima emocional positiu de manera destacada, però en aquest cas no és seguit pels mòduls de participació i convivència com en l'anterior factor.
- El següent grup en puntuació positiva és el que té el MR 9 de Brians 2 de capdavanter, seguit del MR 6 de Quatre Camins, el MR 5 de Lledoners i el **MR 8 de Brians 2**.
- El tercer grup, amb puntuacions menors en clima emocional positiu s'encapçala pel MR 8 de Quatre Camins, seguit de **MR 7 de Brians 2** i el MR 7 de Quatre Camins.
- El quart grup, amb puntuacions baixes en el factor és el compostat pel **MR 4 de Lledoners**.
- Finalitza el MR 4 de Quatre Camins com la unitat amb pitjors puntuacions en clima emocional positiu.

3. Factor clima emocional negatiu interns

Repetim que en aquest apartat hem d'entendre "puntuació alta" com puntuació positiva en les variables de clima emocional negatiu. És a dir: absència d'emocions negatives.

- El primer grup amb puntuacions positives en clima emocional negatiu torna a encapçalar-se pel **MR 6 de Lledoners**, tot i que seguit, sense diferències significatives entre ells, pel **MR 4 de Lledoners**.
- El següent grup segueix amb **MR 8 Brians 2** i MR 8 de Quatre Camins.

- El tercer grup, amb puntuacions baixes en aquest factor (presència d'emocions negatives) segueix amb MR 7 Quatre Camins, *MR 7 Brians 2*, MR 4 Quatre Camins, MR 5 Lledoners, MR 6 Quatre Camins i MR 9 de Brians 2.

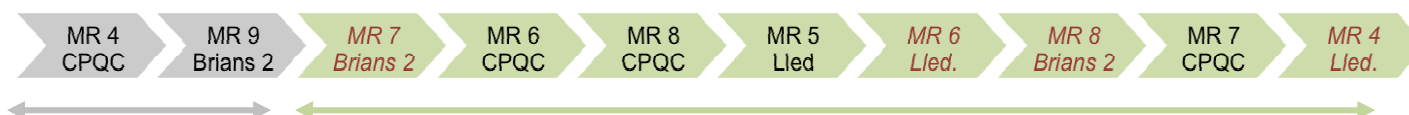
Conclusions:

1. El *MR 6 de Lledoners* es troba en la primera posició en els tres factors trobats que mesuren el **clima**, globalment.
2. En **clima social**, porten la capdavantera tots els mòduls de participació i convivència.
3. Pel que fa al **clima emocional positiu**, a banda que torna a destacar en primer lloc el *MR 6 de Lledoners*, la resta de mòduls de participació i convivència no obtenen un posicionament millor que la resta de mòduls ordinaris.
4. Quant al **clima emocional negatiu**, manté el millor lloc també el *MR 6 de Lledoners*, continuat en els millors llocs pel *MR 4 Lledoners* i el *MR 8 de Brians 2*, també de participació i convivència. En canvi, el *MR 7 Brians 2*, no compta amb una bona posició en aquest factor.

8.4.2. Diferències entre unitats, per als professionals

1. Factor clima social professionals

- Existeix molt poca diferenciació significativa entre les diferents unitats, per aquest factor.
- La millor percepció del clima social ve encapçalada pel *MR 4 de Lledoners*, i en aquest grup també s'hi troben els altres mòduls de participació i convivència, tot i que sense una distribució que es pugui interpretar com una millor posició generalitzada.

2. Factor supervisió formal i informal professionals

- Novament, existeix molt poca diferenciació significativa entre les diferents unitats, per aquest factor 2.
- El major equilibri entre les qüestions de control formal i informal s'objectiva en el *MR 8 de Brians 2*, que compta amb la primera posició, però altra vegada la distribució dels mòduls

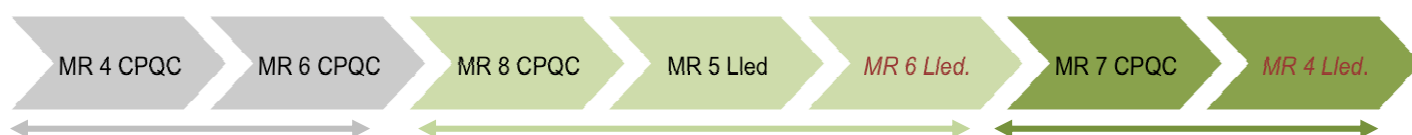
de participació i convivència en aquest continu no es pot interpretar com una millor posició generalitzada.

- Destaca la descompensació entre el control formal i informal en el **MR 6 de Lledoners** i els MR 8 i 6 de Quatre Camins, en el sentit que existeix una major supervisió informal. És a dir, es té més en compte les emocions dels interns que la supervisió del compliment de normes.

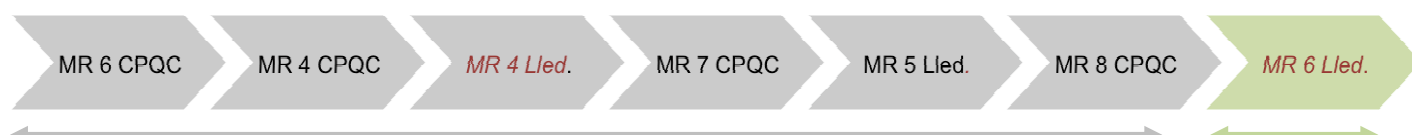
3. Factor clima emocional positiu professionals

- En el **MR 4 de Lledoners** és on els professionals perceben un major clima emocional positiu, seguit del MR 7 de Quatre Camins, que conformen el millor grup diferenciat.
- El **MR 6 de Lledoners** encapçala el segon grup, sense diferències significatives, però, amb MR 5 de Lledoners i MR 8 de Quatre Camins.
- La resta de mòduls obtenen puntuacions pitjors.

4. Factor clima emocional negatiu professionals

- En la distribució de puntuacions per aquest factor es distingeixen molt poques diferències significatives. Únicament pot afirmar-se que el **MR 6 de Lledoners** té una posició clarament millor que la resta, és a dir, és l'unitat en la que es percep un menor clima emocional negatiu.

Conclusions:

1. En tots els casos dels 4 factors de clima ambiental, la millor puntuació l'ha obtingut un mòdul de participació i convivència, però gairebé sempre diferent: el *MR 4 de Lledoners* en dues ocasions, i el *MR 6 de Lledoners* i el *MR 8 de Brians 2* en una.
2. Excepte en clima emocional positiu, no es conformen grups massa diferenciats per puntuacions. A més, no es compta amb valoracions de Brians 2.
3. La distribució dels mòduls de participació i convivència en els 4 continus dels factors en els professionals **no ofereix una posició destacada dels mòduls de participació i convivència** (com a grup) de manera clara, la qual cosa si que passava en l'apreciació dels interns.

9. Hipòtesi explicatives

Com no ens trobem davant un estudi que compti amb un disseny experimental, on les variables apareixen manipulades sota control, no s'està en disposició d'afirmar conclusions avalades per dades objectives i científiques.

Aquesta manca de control de les variables, unit a la manca d'homogeneïtat dels grups comparats (*mòdul de participació i convivència* i mòdul ordinari anàleg) fa que, del recull de dades obtingudes, com a màxima pretensió pugui efectuar-se una sèrie d'hipòtesi explicatives de les diferències observades en els tres factors de clima estudiats.

Així, sorgeixen diverses possibilitats explicatives, que referirem a les tres àrees especialitzades d'intervenció:

9.1. Clima social i emocional segons la valoració dels interns

9.1.1. Àrea de violència

	<i>MR 4 Lled.</i>	MR 6 CPQC	MR 7 CPQC
Clima social	++	+	+
Clima emocional positiu	--	+	--
Clima emocional negatiu	++	--	+

1. Sembla que el **millor** clima (social i emocional) global pot venir influït per les següents **característiques diferencials de la població** que té el *MR 4 de Lledoners*, en relació als altres dos de la mateixa àrea:

- Nivell formatiu molt superior.
- Percentatge molt baix de població amb medicació psicotròpica.
- Condemna mitjana inferior.
- Menor temps per arribar a la llibertat definitiva.
- Millor trajectòria penitenciària.

Sobre la possible relació entre un **baix percentatge de medicació psicotròpica** i un bon clima, les dades que s'han pogut obtenir no ofereixen una explicació contundent. Així, s'estableixen dues hipòtesi contraposades:

- **hipòtesi a)** quan l'intern ingressa a la unitat de participació i convivència, el millor clima social afavoreix que s'estabilitzi i es produeixi una retirada progressiva de la medicació, o
- **hipòtesi b)** s'exigeix com a requisit previ a l'ingrés a la unitat de participació i convivència que l'intern no es trobi amb una pauta de medicació psicotròpica, perquè aquest factor no influeixi de manera negativa en el clima de la unitat

2. Pel que fa a les **qüestions d'organització i programes**, sembla que **millora** el clima (social i emocional):

- Organització de la vida del mòdul sota paràmetres de participació i convivència.
- Nivell molt alt de PITs vigents.
- Una bona adjudicació i diversitat de notificacions de fets positius.
- Conseqüentment a l'anterior punt, un percentatge molt elevat de nivells A del SAM.

3. **No influeix** de manera negativa en el clima (social i emocional) global les variables:

- Percentatge molt elevat d'estrangers.
- Poca gent gaudint de permisos dins el mòdul.
- Aplicació molt baixa (la més baixa de tots els mòduls) de programes especialitzats de rehabilitació (violència).

Pel que fa a la **població estrangera**, podria establir-se la hipòtesi que no compten amb una trajectòria delinqüencial rellevant, sinó que en la majoria del col·lectiu el fet delictiu és puntual, i aquesta característica ajuda a un millor clima social.

No obstant, el fet d'estar allunyats dels seus vincles familiars o relacionals, rebre poc contacte amb l'exterior i tenir menys expectatives de benefici penitenciari pot provocar un clima emocional positiu inferior.

La baixa aplicació de **programes especialitzats de rehabilitació**, tot i que compta amb eficàcia provada en la reducció de la reincidència, és possible que suposi un major control de l'intern per part de la institució, un major esforç de canvi per part seva i una major exigència conductual per part dels professionals, la qual cosa podria fins i tot provocar que el clima (social o emocional) es veiés perjudicat.

4. Pel que fa al **clima emocional positiu**, si ho comparem amb el MR 6 de Quatre Camins, amb bones puntuacions en aquest factor i amb una població molt semblant al **MR 4 de Lledoners**, podria influir-hi positivament precisament alguns factors que no han influït en el clima social o el clima emocional negatiu:

- Interns de nacionalitat espanyola, amb possible vinculació familiar i visites periòdiques de referents de l'exterior.
- El fet d'existir més interns que gaudeixen permisos de manera continuada des del propi mòdul.

Aquestes variables influïrien en els millors nivells d'*esperança, solidaritat, confiança, alegria i tranquil·litat*.

De totes maneres, si considerem el **balanç emocional** (els valors de *clima emocional positiu* menys els valors de *clima emocional negatiu*), quedaria un clima emocional al **MR 4 de Lledoners** mitjanament compensat.

9.1.2. Àrea de drogodependències

	<i>MR 6 Lled.</i>	<i>MR 8 B-2</i>	MR 8 CPQC	MR 5 Lled.	MR 9 B-2
Clima social	++	++	+	+	--
Clima emocional positiu	++	++	+	++	++
Clima emocional negatiu	++	++	++	--	--

1. Sembla que el **millor** clima (social i emocional) pot venir influït per les següents **característiques diferencials de la població** que té el *MR 6 de Lledoners* i el *MR 8 de Brians 2*, en relació als altres tres mòduls de la mateixa àrea:
 - Nivell formatiu molt superior a *MR 6 de Lledoners* i en la mitjana a *MR 8 de Brians 2*.
 - Percentatge molt baix de població amb medicació psicotròpica.
 - Millor trajectòria penitenciària.
 - Tipologia delictiva de la població: Contra la Salut Pública.

La **tipologia delictiva** Contra la Salut Pública se sol associar a perfils criminològics amb trajectòries personals menys disfuncionals, sovint amb delictes puntuals, però amb condemnes importants pel fet d'haver sigut penats per traficar amb grans quantitats de droga. Aquesta hipòtesi explicaria la influència en el clima d'aquesta variable de la població.

2. En canvi, compten amb les següents variables que poden **empitjorar** per el clima (social i emocional), que són:
 - Condemna mitjana superior.
 - Més temps per arribar a la llibertat definitiva.

És possible que el possible pes negatiu d'aquestes variables vingui compensat per la situació millor que comparteixen aquests mòduls en el següent punt, especialment els dos últims, que no es donaven en l'àrea de violència (menys sancions i més permisos).

3. Pel que fa a les **qüestions d'organització i programes**, sembla que **millora** el clima (social i emocional):
 - Organització de la vida del mòdul sota paràmetres de participació i convivència: tant el *MR 6 de Lledoners* com el *MR 8 de Brians 2* són els mòduls "fundacionals" dels programes de participació i convivència, comptant amb una estructura i organització més consolidades que la resta de mòduls.
 - Nivell molt alt de PITs vigents.
 - Una bona adjudicació i diversitat de notificacions de fets positius al *MR 6 de Lledoners*, establerta de bon principi com una base del programa del mòdul.
 - Conseqüentment a l'anterior punt, un percentatge molt elevat de nivells A del SAM.
 - Molts pocs interns sancionats.
 - Gaudiment elevat de permisos dins el mateix mòdul.
4. **No influeix** de manera negativa en el clima (social i emocional) les variables:
 - Aplicació molt baixa (la més baixa de tots els mòduls) en el *MR 6 de Lledoners* (8%) o aplicació molt alta al *MR 8 de Brians 2* (85%) de programes especialitzats de rehabilitació (drogodependències).

5. Pel que fa al **clima emocional positiu**:

- En aquest cas no ens serviria la primera hipòtesi que s'ha fet al analitzar l'anterior àrea de violència, ja que el **MR 6 de Lledoners** compta amb un percentatge molt elevat de població estrangera, vinculats majoritàriament a delictes Contra la Salut Pública, detinguts molts d'ells a l'aeroport, i sense vinculació familiar al país ni visites periòdiques de referents de l'exterior. No obstant això, el clima emocional positiu és millor.
- En canvi, podria venir reforçada i mantinguda la idea que el percentatge molt més elevat d'interns (fins a 4 vegades més que als altres mòduls) que surten de permís al mòdul en el **MR 6 de Lledoners** i el **MR 8 de Brians 2**, afavoreix un millor clima emocional positiu. Aquesta variable podria influir en els millors nivells d'*esperança, solidaritat, confiança, alegria i tranquil·litat*.

9.1.3. Àrea de preparació per a la vida en llibertat

	MR 7 B-2	MR 4 CPQC
Clima social	+	--
Clima emocional positiu	--	--
Clima emocional negatiu	--	--

1. Sembla que el **millor** clima (social i emocional) pot venir influït per les següents **característiques diferencials de la població** que té el **MR 7 de Brians 2**, en relació al MR 4 de Quatre Camins:
 - Percentatge molt baix de població amb medicació psicotròpica.
 - Condemna mitjana inferior.
 - Menor temps per arribar a la llibertat definitiva.
2. Sembla que pot **empitjorar** el clima (social i emocional) les següents **característiques diferencials de la població**, que compensarien en sentit negatiu les anteriorment esmentades, produint uns nivells en general inferiors en la valoració de clima (social i emocional) general, respecte els altres tres mòduls de participació i convivència estudiats:
 - Edat mitjana més jove dels interns.
 - Proporció molt superior de població estrangera.
 - Nivells formatius inferiors.

És ben sabut que les carreres delictives tenen el seu punt àlgid en l'adolescència i **joventut**, quan encara s'espera obtenir molt benefici del delicte, i es minimitza la importància de les possibles conseqüències negatives. Amb l'augment de l'edat, el balanç decisonal fa disminuir la possibilitat de delinquir, en decantar el subjecte a percebre menys beneficis en el delicte, i més risc a patir conseqüències negatives.

3. Pel que fa a les **qüestions d'organització i programes**, sembla que **millora** el clima (social i emocional):
 - Organització de la vida del mòdul sota paràmetres de participació i convivència: tot i que el **MR 7 de Brians 2** ha sigut de recent incorporació a aquest model, amb unes peculiaritats en la seva organització que el fan bastant distant dels altres mòduls de

participació i convivència (no compten amb contracte conductual, no obliguen a la participació en activitats, no expulsen els interns del mòdul, etc).

- Una major proporció d'interns que realitzen activitats de rehabilitació de l'apartat "apropament al medi extern".

4. Alhora, les **qüestions d'organització i programes** que pot ser que influeixin en sentit negatiu podrien ser:

- Nivell molt baix de PITs vigents.
- Una mala adjudicació i abús de factors correctors en les notificacions de fets positius.
- Conseqüentment a l'anterior punt, un percentatge molt superior de baixos nivells en el SAM.

9.2. Clima social i emocional segons la valoració dels professionals

Tal i com s'ha explicat, en les avaluacions dels professionals no s'ha pogut comptar amb l'avaluació del clima emocional per part dels professionals de Brians 2. Tot i així, amb l'anàlisi factorial s'ha trobat 4 factors que agrupen les variables, diferents dels trobats pels interns.

En comptar amb menor nombre de respostes, les diferències significatives trobades són menys òbvies que amb els interns, i passarem a fer una anàlisi més breu que en l'anterior apartat.

A més, les diferències es trobaven només en els professionals de vigilància, i no en els de rehabilitació. Per fer el següent anàlisi, però, donat el nombre molt reduït de respostes, ha calgut analitzar estadísticament totes les respostes conjuntes (vigilància i rehabilitació) la qual cosa encara ha moderat més les possibles diferències entre els professionals.

9.2.1. Àrea de violència

1. Els professionals de **MR 4 de Lledoners** són els que millor puntuen el clima social, tot i que no hi ha diferències significatives amb les puntuacions de MR 6 i MR 7 de Quatre Camins.

Recordem que la única diferència significativa clara en la percepció del clima social en els professionals (entre els mòduls de participació i convivència i els ordinaris) es trobava en les variables *implicació* i *realitat* pels professionals de vigilància i en les variables *implicació* i *ajuda* en els de rehabilitació (totes corresponents en aquest factor clima social 1).

2. No hi ha diferències entre les puntuacions de supervisió formal i informal entre els professionals d'aquesta àrea.

3. Els professionals de **MR 4 de Lledoners** són els que millor puntuen el clima emocional positiu, tot i que no hi ha diferències significatives amb les puntuacions de MR 7 de Quatre Camins. MR 6 de Quatre Camins sí que té una puntuació significativament inferior.

Una explicació possible de la bona percepció dels professionals del clima emocional positiu al MR7 Quatre Camins podria ser el coneixement que tenen aquests de que si un intern presenta conductes desadaptatives en aquell mòdul, és retornat a una unitat d'estabilització conductual.

4. No hi ha diferències entre les puntuacions del clima emocional negatiu entre els professionals d'aquesta àrea.

9.2.2. Àrea de drogodependències

1. Les puntuacions dels professionals dels mòduls de l'àrea de drogodependències no presenten diferències significatives en el factor de clima social entre ells, excepte amb els professionals del MR 9 de Brians 2, que puntuarien pitjor.
2. Pel que fa a les puntuacions en el factor de supervisió formal i informal, el *MR 8 de Brians 2* és el que millor puntua, però sense diferències significatives amb el MR 9 Brians 2 ni amb el MR 5 Lledoners, de la mateixa àrea. El MR 8 de Quatre Camins i el *MR 6 de Lledoners*, obtenen puntuacions inferiors, però només significatives respecte el *MR 8 de Brians 2*.
3. No hi ha diferències entre les puntuacions del clima emocional positiu entre els professionals d'aquesta àrea.
4. Pel que fa a les puntuacions del clima emocional negatiu entre els professionals d'aquesta àrea, destaca en la millor posició el *MR 6 de Lledoners*, amb diferències positives respecte la resta de mòduls (entre els quals no es detecten diferències).

9.2.3. Àrea de preparació per a la vida en llibertat

1. Els professionals de *MR 7 de Brians 2* puntuen millor en el clima social que els del MR 4 de Quatre Camins, tot i que les seves puntuacions es consideren també baixes dins l'escala.
2. No hi ha diferències entre les puntuacions de supervisió formal i informal entre els professionals d'aquesta àrea.
3. No es compta amb valoracions de clima emocional de Brians 2, amb la qual cosa no es poden comparar els dos factors restants (clima emocional positiu i clima emocional negatiu).

10. Conclusions

1. Del conjunt de les 10 unitats de vida avaluades en aquest estudi, s'objectiva un resultat global molt proper a l'aprobat, pel que fa a la percepció del clima (social i emocional). En aquest sentit, es pot dir que el clima percebut pels interns i pels professionals de la institució està en un llindar acceptable, sense poder afirmar que es tracta d'un clima òptim en el seu conjunt.
2. S'objectiva de forma clara que el clima (social i emocional) de les unitats de vida dels centres penitenciaris pot millorar-se introduint estratègies de treball fonamentades en els models de participació i convivència dels interns que en elles resideixen, com per exemple, la possibilitat de participar en comissions o de proposar qüestions relatives a la millora de la convivència ordinària.
3. La concentració de determinades variables relatives a la selecció d'interns que ingressen en les unitats de participació i convivència incideixen de forma decisiva en les millores del clima. Actualment, en general, en els mòduls de participació i convivència es conformen poblacions amb característiques de millor adaptació i millors expectatives de futur.
4. El control de determinades variables relatives a l'organització i l'adequada implementació de programes i altres eines de rehabilitació influeixen en un millor clima. Principalment tenen a veure amb: la confecció i la revisió dels Programes Individualitzats de Tractament, l'ús d'alternatives al procediment sancionador, les notificacions de fets positius, etc.
5. El funcionament amb fórmules de participació i convivència provoca una millor percepció de clima en els interns en la majoria de variables estudiades. Les diferències en la percepció del clima dels professionals de vigilància tenen a veure amb el clima emocional del propi col·lectiu. El personal de rehabilitació no diferencia el clima social ni emocional que percep en les unitats de participació i convivència i en les ordinàries.
6. Actualment no existeixen unitats amb una organització de participació i convivència que aprofitin els beneficis d'un millor clima social i emocional per potenciar els efectes (disminució de la reincidència) dels programes de rehabilitació que aborden les variables criminògenes. Al contrari, és en aquestes unitats on menys intervenció especialitzada es realitza.

11. Recomanacions

11.1. Propostes de millora

11.1.1. Relatives al perfil dels interns

Tot i les reserves que s'han esmentat a l'hora d'hipotetitzar explicacions plausibles sobre els elements o variables que intervenen de manera positiva en la millora del clima (social i emocional), es considera que aquests efectes positius es potenciarien si es garantissin algunes de les condicions que tot seguit s'exposaran.

1. **Nivell formatiu superior:** en ser un procés de llarg recorregut, no és una variable en la qual la institució hi pugui intervenir positivament a mig termini. Pot semblar injust, però, imposar aquesta condició per ingressar en determinades unitats. Caldria potenciar el nivell formatiu de tota la població i que aquesta condició no sigui decisiva per l'ingrés en una unitat, sinó que prevalgui, per exemple, la motivació de canvi. Així, seria convenient eradicar clàusules en el contracte conductual d'ingrés que es refereixin a la "capacitat intel·lectual, educativa i nivell cognitiu i de coneixement de l'idioma adequats", més quan no es mesuren de cap forma objectiva.
2. Tenim dades contradictòries pel que fa a la **població estrangera**: d'una banda sembla relacionar-se amb un millor clima social, i d'altra banda pot tenir a veure amb un menor clima emocional positiu. De totes maneres, caldria ubicar aquest col·lectiu segons les necessitats detectades en el seu pla individualitzat de tractament, i no sobre aquesta circumstància prioritàriament.
3. Es mostra com clarament aconsellable reduir al mínim indispensable el nivell de **medicació psicotròpica** entre la població, per tal de millorar el clima (social i emocional) ⁴.
4. No sembla bo pel clima (social i emocional) acumular les **condemnes elevades** en determinades unitats: procurar establir condemnes mitjanes similars entre les unitats, pròximes a la mitjana de la població de cada àrea.
5. No s'aconsella classificar els interns segons les **dates de compliment**, ni usar-ho com un requisit per a l'ingrés en una determinada unitat: millor tenir els interns agrupats en diferents franges de compliment de la condemna, ja que una acumulació de dates llunyanes de compliment afecta a un pitjor clima. Pot resultar afavoridor del clima l'ús d'altres paràmetres de selecció: motivació cap el tractament, o motivació cap el canvi, per exemple.
6. No classificar els interns segons la **trajectòria penitenciària**: realitzant una bona valoració de la motivació de canvi, el comptar amb una població amb diferències de trajectòria penitenciària en un mateix mòdul, pot afavorir efectes de modelat positiu.
7. S'aconsella organitzar la vida de determinades unitats sota paràmetres de **participació i convivència**, en les diferents àrees d'atenció especialitzada. El fet de potenciar la iniciativa dels interns en activitats que redunden en interaccions socials, desenvolupa una bona moral de grup, afavorint els factors de *implicació* i *autonomia* del clima social.
8. Ubicar els interns en unitats de participació i convivència atenent prioritàriament a la **motivació de canvi** i a l'**evolució positiva** en el seu programa individualitzat de tractament (o responsabilització), atenent a una mesura estandarditzada (qüestionari de processos de canvi, per exemple).

⁴ Tanmateix, aquesta idea no ha d'entrar en col·lisió amb el model de medicalització que les diferents unitats de psiquiatria tenen als diferents centres penitenciaris.

11.1.2. Relatives als programes d'organització, rehabilitació i participació

1. Cal garantir la **justícia** i la **igualtat** dels interns en l'accés a unitats amb millor clima (social i emocional), per tant, cal assegurar la **publicitat** necessària de tot el circuit i fórmules de sol·licitud i admissió (veure més endavant programa marc).
2. Centrar esforços en revisar i confeccionar juntament amb els interns el seu **Programa Individualitzat de Tractament**, que té una relació directa amb la dimensió d'ESTABILITAT de l'escala de clima social, especialment en els factors de *claredat* i *control*. El seguiment posterior del PIT i l'exigència de l'ajust de les activitats de l'intern al mateix, sembla afavorir un millor clima social.
3. No s'aconsella exigir "nivells elevats de participació", o una "actitud proactiva davant la participació en activitats", o una "elevada implicació en processos de grup" o el "manteniment d'actituds de respecte", o l'"assumpció de responsabilitats", d'una manera prèvia a l'accés a una unitat de participació i convivència, ja que, a banda que no es mesuren aquestes característiques, només haurien de ser motiu d'expulsió de la unitat si suposen una sanció disciplinària o un incompliment del PIT. Cal garantir la **voluntarietat** de l'intern en la implicació personal a aquestes qüestions, en la mesura que decideixi.
4. Efectuar una bona adjudicació i diversitat de **notificacions de fets positius**, i una conseqüent distribució equànime i justificada dels nivells del SAM.
5. Establir **circuits i fórmules alternatives** a la imposició de **sancions disciplinàries**, ajustades al reglament penitenciari i a la validació dels serveis centrals. El fet que ara no existeixin circuits clarament definits i explícits pot induir a indefensió.
6. Mantenir els interns que gaudeixen **permisos** al mòdul on els han obtingut, mentre no hagin de passar a unitats de medi obert o semi-obert.
7. Utilitzar l'escala de **clima social CIES** i l'escala de **clima emocional** conjuntament, per valorar l'impacte de la introducció d'algun programa d'organització o de rehabilitació (prèviament i posteriorment) en el clima (social i emocional) d'una unitat, o per testar el clima (social i emocional) en un determinat moment i detectar possibles situacions de risc o crisi.
8. La implementació de les eines de participació ha d'estar planificada i ha de ser possibilista, tenint en compte la **població total** del centre quant a les característiques personals, penals i penitenciàries, així com d'altres variables de l'organització que tenen a veure amb qüestions relatives als **recursos** materials i humans.

11.1.3. Relatives als programes especialitzats de rehabilitació

És igualment interessant destacar qüestions que sembla que no influeixen clarament en el clima, com són l'aplicació dels **programes especialitzats de rehabilitació**: el millor clima (social i emocional) el trobem en unitats de participació i convivència que són les que tenen una menor execució de programes especialitzats, amb clara diferència.

Ahora, aquesta qüestió enllaça amb la manca de diferències rellevants de percepció del clima social a les unitats, per part dels professionals (tant de rehabilitació, com de vigilància).

Els professionals de l'àrea de rehabilitació haurien d'aprofitar el millor clima (social i emocional) d'aquests mòduls per emfatitzar la intervenció en els programes especialitzats que tenen encomanats, enlloc de a l'inversa.

En aquest punt volem retrobar una possible explicació de partida d'aquest estudi, segons la revisió de la documentació científica consultada: l'eficàcia dels programes de rehabilitació, entesa com la disminució de la reincidència o de la recaiguda en les conductes abordades, és independent del lloc on es realitzi el programa de rehabilitació i del conseqüent clima (social i emocional), ja que només es relaciona de manera contrastada amb variables de qualitat del tractament.

Si s'arriben a garantir uns estàndards de qualitat comuns en els programes especialitzats dels diferents centres penitenciaris, que són aquells que pretenen incidir directament en la disminució de la reincidència delictiva, es podria aprofundir en l'estudi del clima social a partir d'una segona hipòtesi: un millor clima (social i emocional) fomenta una major participació o implicació dels interns en els programes de rehabilitació, i conseqüentment, produeix millors índexs d'eficàcia.

Cal aprofitar els beneficis que produeixen les fórmules de participació i convivència en el clima per conjugar aquests aspectes (tractament individual i clima col·lectiu positiu) i potenciar-los mútuament. Més, quan l'objectiu comú de la rehabilitació i de la participació són la responsabilització i la implicació en els propis processos de canvi i millora personal dels interns. Així és com es proposa la graduació d'intensitat en el tractament i en les eines de participació i convivència del següent apartat.

El resultat d'això redundaria en la millora del clima (social i emocional) del conjunt de la població penitenciària catalana, tot i permetent encaixar amb els eixos bàsics del model de rehabilitació vigents, per una banda, i assegurant els principis d'igualtat i oportunitat dels interns de l'altra.

11.2. Adequada implantació de les fórmules de participació i convivència

Tenint en compte els resultats de la present avaluació, que justifica la necessitat d'implantar fórmules de participació entre els interns, i les funcions que té assignades la Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat en relació a la coordinació dels programes d'intervenció dirigits a la reinserció dels interns, aquesta hauria de desenvolupar un programa marc que disposés les bases teòriques, metodològiques, organitzatives i de rehabilitació per a l'adequada implantació dels programes de participació i convivència.

11.2.1. Programa marc

Els continguts d'aquest programa marc haurien de comptar al menys amb:

1. Un model teòric d'intervenció, que a més de qüestions més específiques relatives a la participació i convivència dels interns, tingui en compte el paradigma cognitivo-conductual, ja que clarament és el model que major eficàcia ha demostrat amb tot tipus de delinqüents.
2. Uns objectius mesurables de millora en el clima (social i emocional).
3. Unes eines d'avaluació del clima (clima social CIES i clima emocional).
4. Un programa operativitzat d'actuacions i criteris que unifiqui:
 - Els criteris d'accés dels interns a la unitat.
 - El circuit d'avaluació de l'ingrés.
 - L'entrevista semi-estructurada d'avaluació per a l'ingrés
 - El contracte conductual i les clàusules específiques segons l'àrea especialitzada de rehabilitació.
 - Els criteris d'expulsió de la unitat.

- El circuit d'avaluació de les expulsions.
 - Els òrgans de participació dels interns: nom, nombre, procediment d'elecció dels representants, periodicitat d'eleccions i de reunions, temàtiques i circuits d'elevació de propostes, òrgans decisoris i resolució i notificació de les mateixes.
 - L'entrenament dels agents d'intervenció per garantir l'adequada qualitat tècnica.
 - La implicació dels professionals, tant de vigilància i rehabilitació, en els òrgans de participació dels interns i en les funcions específiques inherents a l'organització dels mòduls de participació i convivència.
 - La inserció dels programes especialitzats de rehabilitació en el sí d'aquesta organització, segons els respectius programes marc: estructurats, clars, directius, que s'apliquin en la seva totalitat, dirigits especialment a canviar estils d'aprenentatge i habilitats cognitives.
5. Uns estàndards de qualitat.
 6. Un pla de difusió i publicitat de les unitats de participació, que inclogui:
 - Fullet informatiu als espais de comunicació del centre i a l'ingrés de l'intern al centre.
 - Sol·licitud d'admissió de l'intern.
 - Sol·licitud de renúncia de l'intern.
 7. Una avaluació d'eficàcia referida al tractament individualitzat (RisCanvi, o algun inventari de processos de canvi).
 8. Una avaluació d'eficàcia de les intervencions (mesura de canvis objectivables i reincidència).
 9. Una avaluació de satisfacció dels programes de rehabilitació (interns i externs) que s'hi desenvolupin.

11.2.2. Estàndards de qualitat

Els estàndards de qualitat han de suposar uns criteris objectius i mesurables de paràmetres mínims que possibilitin un adequat nivell de qualitat dels programes de participació i convivència. Es proposen:

- Difusió als interns dels criteris públics d'admissió i d'exclusió a la unitat.
- Difusió garantida de sol·licituds d'ingrés i informació pública del circuit d'avaluació.
- Existència d'un sistema de prioritització de la demanda.
- Existència d'un mètode de gestió de la llista d'espera.
- Admissió al programa informada.
- Exclusió del programa informada.
- Els interns de la unitat de participació tenen el contracte conductual conformat.
- Les baixes de la unitat compten sol·licitud de baixa signada (si no és expulsió).
- Hi ha informació pública dels criteris d'expulsió temporal o definitiva.
- Els encarregats d'avaluar l'ingrés a la unitat utilitzen l'entrevista d'avaluació semiestructurada del programa marc.
- Els interns tenen la valoració RisCanvi actualitzada.
- Els interns compten amb el Programa Individualitzat de Tractament actualitzat i vigent.
- Els continguts dels programes especialitzats de rehabilitació s'ajusten als respectius programes marc.
- La unitat compta amb una comissió o més de participació.
- El procediment d'elecció dels representants dels interns s'ajusta al Reglament penitenciari.
- La convocatòria, temàtica i assistents a les reunions s'ajusta al reglament penitenciari., inclosa la participació dels professionals.

- Els suggeriments de les comissions s'elevan en forma reglamentària al director de l'establiment.
- Existeix un circuit de notificació de les resolucions als suggeriments dels interns.
- Existeix un organigrama públic de professionals i intervencions al mòdul.
- Existeix un organigrama públic de les comissions de la unitat i de les activitats i horaris de les mateixes que porten a terme els propis interns de la unitat.
- Existeix un horari públic d'atenció individual i d'intervencions per professional.
- Es realitza una avaluació estandarditzada sobre els nivells satisfacció dels usuaris dels programes especialitzats, a la finalització dels mateixos.
- Existeix una bona adjudicació i diversitat de notificacions de fets positius.
- Existeix un programa de mediació de conflictes validat.
- Existeix un programa d'acollida validat.

11.2.3. Conjugació amb els programes especialitzats de rehabilitació

La inserció de la fórmula de participació i convivència en l'estructuració de la rehabilitació en àrees d'intervenció especialitzada suggereix la possibilitat de connectar la major especialització en les intervencions amb una progressivitat en l'aplicació d'eines de participació dels interns. És a dir, a millor evolució en el tractament individualitzat i en l'assumpció de responsabilitats personals, majors possibilitats de participació.

Entenem que per fomentar la responsabilitat de l'intern en el propi pla de treball (involucrar-se en la confecció del PIT i en l'assoliment d'objectius de canvi) i garantir la voluntarietat del tractament i de la participació en la convivència de la unitat, cal *possibilitar* la participació d'aquest en els programes adients de rehabilitació i en les eines de participació gradualment majors.

Ara bé, quan parlem de *possibilitar*, s'entén que un intern pot fer un bon procés personal, assolir els objectius del seu PIT, participar en els programes de rehabilitació que li pertocuen, però no voler mantenir una "actitud proactiva davant la participació en activitats" o una "elevada implicació en processos de grup", la qual cosa no hauria de ser un motiu d'expulsió.

Així, en la conjugació de l'*aspecte rehabilitador* i l'*aspecte de participació*, graduarem diferents qüestions de manera progressiva:

- la intensitat del programa de rehabilitació
- les característiques de la població destinatària
- les exigències de conducta als interns (existència de contractes conductuals i clàusules específiques)
- les fórmules de participació

A mode d'exemple, per a l'àrea de drogodependències, podria estructurar-se la intervenció en les següents unitats:

1. Unitat d'intervenció motivacional:

- programes generalistes i de caire motivacional en drogodependències,
- destinats a una població d'interns sense un clar procés de canvi,
- sense contracte conductual,
- i sense fórmules organitzatives de participació.

2. Unitat d'intervenció intensiva:

- programes especialitzats intensius en drogodependències i d'altres generalistes,
- per a població interna en procés i motivació de canvi elevats,
- amb un contracte conductual que inclogui les clàusules necessàries per la consecució dels objectius del programa intensiu en drogodependències,
- amb alguna eina de participació dels interns, com per exemple: activitats cogestionades de tipus social, cultural o recreatiu.

3. Una unitat d'intervenció de seguiment:

- programa especialitzat de prevenció de recaigudes i d'altres generalistes,
- per a població interna en un moment d'abstinència i manteniment,
- amb un contracte conductual que inclogui les clàusules necessàries per al manteniment de l'abstinència, la consecució dels objectius del PIT i l'establiment d'un bon clima (social i emocional),
- amb l'implantació de les eines de participació dels interns:
 - comissions
 - activitats cogestionades de tipus social, cultural, recreatiu, o laboral
 - interns col·laboradors dels programes de rehabilitació,
 - interns referents del programa d'acollida
 - interns formats per fer de mediadors
 - etc
- i l'existència de programes de mediació de conflictes i d'acollida al mòdul.

12. Síntesi final

El present estudi, tal i com ja s'ha explicat en l'apartat 2. *Justificació teòrica*, té la finalitat de verificar si existeixen diferències en el clima social entre les unitats de vida (mòduls) dels centres penitenciaris, segons aquestes utilitzin estratègies organitzatives basades en paràmetres de participació i convivència, o estratègies d'organització tradicionals.

En cap cas l'estudi tracta d'analitzar resultats d'eficàcia de la intervenció en les diferents unitats, referides a reincidència de la conducta tractada (reincidència delictiva, recaiguda en el consum de drogues, emissió de conductes violentes, etc). Com ja s'ha argumentat anteriorment, a hores d'ara, ni es disposa d'un termini de temps prou perllongat com per a realitzar aquest tipus de mesures de reincidència, ni es compta amb uniformitat en els programes d'intervenció que es realitzen en uns mòduls o altres. Per tant, considerarem el clima social com a eina d'avaluació de les intervencions sobre l'organització d'aquests mòduls i no pas com un medi d'intervenció en sí mateix que persegueixi millorar altres aspectes de l'organització (com l'eficàcia dels programes de rehabilitació, per exemple).

Així doncs, dels objectius plantejats en l'estudi i a la vista dels resultats, es destaca el següent:

1. En les unitats de vida on funcionen estratègies de participació i convivència s'evidencia, generalment, un millor clima social que en les unitats en les que no funcionen aquestes estratègies organitzatives. L'evidència és confirmada de forma significativa tant pel col·lectiu d'interns, com pels professionals. Així doncs, és concloent la idea que les fórmules de treball basades en la participació i convivència de l'intern en les unitats de vida afavoreixen un clima social positiu.
2. Entre les unitats on funcionen estratègies de participació i convivència, també s'observen diferències importants en el clima social. Aquesta dada té a veure principalment amb que no existeixen metodologies comunes de treball, la qual cosa fa que els resultats no siguin comparables en sí mateixos.
3. Es confirma que hi ha un conjunt de variables que afavoreixen i/o entorpeixen les millores en el clima social. Aquestes variables són relatives tant al perfil dels interns, com als programes d'organització, rehabilitació i participació, com relatives als programes especialitzats d'intervenció.

Des del punt de vista del model de rehabilitació vigent a les presons catalanes⁵, destaca que per a la consecució dels principis programàtics relatius a la funció rehabilitadora, s'estableixen uns eixos bàsics d'intervenció (entre d'altres):

- La intervenció anirà adreçada a motivar els interns cap el canvi: la motivació no depèn únicament de l'individu, si no que es pot i es deu potenciar mitjançant sistemes i mètodes impulsats per l'organització i els professionals.
- La conducta dels interns està també determinada pels factors ambientals que l'envolten. Per tant, els professionals penitenciaris han d'utilitzar aquests factors per estimular canvis de conducta i les actituds dels interns (fomentar la participació i la responsabilitat, millorar el clima social, promoure elements de prevenció, etc).
- El tractament penitenciari s'ha de basar en la individualització i en la participació del mateix intern.
- La finalitat de la reinserció social implica la coresponsabilitat comunitària i el compromís de tots els agents socials.
- En la tasca de rehabilitació ha de prevaldre la transparència informativa, el rigor i la professionalitat en les actuacions.

⁵ *El model de rehabilitació a les presons catalanes*. Barcelona: Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat. Direcció General de Serveis Penitenciaris, 2011. P. 32

Per tot això, impulsar fórmules de motivació i intervenció basades en la promoció de la participació i la responsabilització de l'intern ha de ser un eix vertebrador de tota la funció rehabilitadora, motiu pel qual s'entén que l'acció de foment de la participació i responsabilització ha d'arribar de forma homogènia, estructurada i racionalitzada a tota la institució penitenciària, exigint-se, per tant, un model de treball que impliqui a tota la Institució sota paràmetres d'igualtat, oportunitat, rigor i transparència.

Tanmateix, aquest impuls no ha de tenir com a objectiu únic ni més important la promoció del clima social de les unitats penitenciàries, sinó que, indicadors objectivats en l'estudi, fan pensar que adoptar estratègies de participació i convivència pot contribuir de forma molt significativa a la millora de la implicació dels interns en els diversos programes d'intervenció, de manera que la metodologia avalada científicament dels programes eficaços es pot dur a terme sobre la base d'un clima social afavoridor dels processos de canvi.

I és per això que, a la vista de les conclusions del present estudi i per les consideracions comentades en els paràgrafs anteriors, i atenent a les funcions que té assignades la Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat en relació a la coordinació dels programes d'intervenció dirigits a la reinserció dels interns, s'imposa la necessitat de desenvolupar un programa marc que disposi les bases teòriques, metodològiques, organitzatives i de rehabilitació per a la implantació i difusió de les estratègies de participació, convivència i responsabilització a totes les unitats de tots els centres penitenciaris catalans.

13. Bibliografia

- COOKE, D. J. i PHILIP, L. (2001). To treat or not to treat? An empirical perspective. A C. R. HOLLIN (ed.), *Offender assessment and treatment* (p. 17-34). Chichester, Regne Unit: Wiley
- CULLEN, F. T. i GENDREAU, P. (2006). Evaluación de la rehabilitación correccional: política, práctica y perspectivas. A R. BARBERET i J. BARQUÍN, *Justicia penal siglo XXI: Una selección de Criminal Justice 2000* (p. 275-348). Granada: Editorial Comares
- DEL CAÑO I DOMINGUEZ (2000). Percepción del clima social en centros penitenciarios. *Revista de Psicología Penitenciaria*, Vol. 248, p.45-68.
- HATCHER, R. M., BILBY, C., GUNBY, C., HOLLIN, C. R., PALMER, E. J. & MCGUIRE, J. (2008) An evaluation of offending behaviour programmes within the Prison and Probation Services of Northern Ireland. *Research Report*, Northern Ireland Office. Vol 17
- HOLLIN, C. R. (2001). To treat or not to treat? An historical perspective. A C.R. Hollin (ed.), *Offender Assessment and treatment*. Chichester, Regne Unit: Wiley.
- HOLLIN, C. R. (2006). Offending behaviour programmes and contention: evidence-based practice, manuals, and programme evaluation. A C. R. HOLLIN i E. J. PALMER (ed.), *Offending behaviour programmes* (p. 33-67). Chichester, Regne Unit: Wiley
- HOLLIN, C. R., MCGUIRE, J., HATCHER, R. M., BILBY, C. A. L., HOUNSOME, J. & PALMER, E. J. (2008) Cognitive skills offending behavior programs in the community: A reconviction analysis. *Criminal Justice and Behavior*. Vol 34, p. 269-283
- LIPSEY, M.W. i WILSON, S.J. (2007). Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders. *The Campbell Collaboration*
- LIPSEY, M. W. (1992). Juvenile delinquency treatment: A Meta-analytic inquiry into de variability of effects. A T. D. COOK, H. COOPER, D. S. CORDRAY, H. HARTMANN, L. V., HEDGES, R. L. LIGHT, T. A. LOUIS, i F. MOSTELLER (ed.): *Meta-analysis for Explanation: A Casebook*. New York: Russell Sage Foundation
- LÖSEL, F. (1996). What Recent Meta-Evaluations Tell us About the Effectiveness of Correctional Treatment. A G. DAVIES, S. LLOYD-BOSTOCK, M. MACMURRAN i C. WILSON (ed.), *Psychology, Law, and Criminal Justice: International Developments in Research and Practice*. Berlín: De Gruyter
- MCGUIRE, J. (2006) Eficacia de las intervenciones para la reducción de la reincidencia criminal. A: A. C. FONSECA, M. R. SIMÕES, M. C. TABORDA SIMÕES, i M. S. PINHO (ed.), *Psicología Forense*. Coimbra, Portugal: Ediciones Almedina.
- MCGUIRE, J., BILBY, C. A. L., HATCHER, R. M., HOLLIN, C. R., HOUNSOME, J. & PALMER, E. J. (2008) Evaluation of structured cognitive-behavioural programs in reducing criminal recidivism. *Journal of Experimental Criminology*. Vol. 4, p. 21-40
- MCGUIRE, J., BILBY, C., HATCHER, R. M., HOLLIN, C. R., HOUNSOME, J., PALMER, E. J. (2008). Evaluation of structured cognitive-behavioural treatment programmes in reducing criminal recidivism. *Journal of Experimental Criminology*, 4, 21-40.
- MCGUIRE, J. (2008) A review of effective interventions for reducing aggression and violence. *Philosophical Transactions of the Royal Society*. Vol. 363 p. 2577-2597

- MCGUIRE, J. (2011) Offending behaviour programmes: a retrospective account of relationships between theory, research and practice in criminal justice. Book of Abstracts. International Society of Criminology. Kobe, Japan. p. 293-4
- PALMER, E. J., MCGUIRE, J., HATCHER, R. M., HOUNSOME, J. C., BILBY, C. A. L. & HOLLIN, C. R. (2008) The importance of appropriate allocation to offending behavior programs.. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. Vol 52. p. 206-221
- REDONDO, S., GARRIDO, V. i SÁNCHEZ-MECA, J. (1997). What Works in Correctional Rehabilitation in Europe: A Meta-Analytical Review. A S. REDONDO, V. GARRIDO, J. PÉREZ i R. BARBERET (ed.), *Advances in Psychology and Law. International Contributions* (p. 499-523). Berlin-New York: De Gruyter
- REDONDO, S., SÁNCHEZ-MECA, J. i GARRIDO, V. (2002a). Programas psicológicos con delinquentes y su efectividad: La situación europea. *Psicothema*, 14 (supl.); p. 164-173
- RUIZ, J. I. (1999). Estrés en prisión y factores psicosociales. *Revista Colombiana de Psicología*, Vol. 8, p.120-130
- RUIZ, J.I. i PÁEZ, D. (2002). Clima emocional en las organizaciones: Dos estudios en centros penales. *Suma Psicológica*, Vol. 9, Nº 2, p. 157-192
- RUIZ, J. I. (2006). Clima emocional y sobre-ocupación en prisión: Una evaluación mediante informantes clave. *Suma Psicológica*. Vol. 13, p. 159-172
- RUIZ, J. I. (2007). Emotional climate in organizations: applications in Latin American Prisons. *Journal of Social Issues*. Vol. 63 (2), p. 289-306
- RUIZ, J. I. (2007). Síntomas psicológicos, clima emocional, cultura y factores psicosociales en el medio penitenciario. *Revista Latinoamericana de psicología*. Vol. 39, Nº 33, p. 547-561
- SÁNCHEZ-MECA, J. i REDONDO, S. (2002). *Meta-análisis de la eficacia de los programas de rehabilitación de delincuentes juveniles en Europa para la reducción de la reincidencia en el delito*. Document no publicat. Departamento de Psicología Básica y Metodología, Universidad de Murcia

Annex 1: Escala de clima social en institucions penitenciaries de Moss (Correctional Institutions Environment Scale, CIES)

Aquesta Escala avalua l'ambient social en centres correccionals o institucions penitenciàries per a adolescents o adults.

La versió inicial d'aquesta escala estava integrada per 194 ítems que van ser elaborats a partir de l'Escala d'Ambient al Barri i d'altres escales de clima social en les quals s'analitzaven les relacions d'interns i personal en les institucions penitenciàries. Els ítems addicionals adequats a l'ambient específic a què es destina aquesta escala van ser elaborats a partir d'una conceptualització general de la pressió ambiental.

L'escala construïda d'aquesta manera es va aplicar a interns i a personal de 16 centres penitenciaris. A partir dels estudis realitzats es va elaborar una nova versió amb 120 ítems que es va aplicar de nou en més de 100 unitats de reformatoris juvenils i més de 90 institucions penitenciàries d'adults als Estats Units i Anglaterra.

Les intercorrelacions entre ítems i entre aquests i les subescales es van realitzar amb les dades de quatre mostres: interns i personal, separatament de 95 reformatoris juvenils de barons elegits a l'atzar en proporció amb la mida del centre: interns i personal de 15 institucions penitenciàries d'adults que complien les mateixes condicions dels mostreigs anteriors. Els resultats van ser molt similars a les quatre mostres; els elements extrems i els que van presentar correlacions baixes amb les subescales van ser eliminats; d'aquesta manera, es va escurçar l'escala tant com era compatible amb l'adequació psicomètrica i amb la significació de les subescales.

Descripció de l'escala

Les dimensions que integren aquesta Escala de Clima Social en Institucions Penitenciàries són tres, amb les seves subescales, la definició de les quals s'ha descrit en l'anterior apartat dels indicadors de clima social:

1) RELACIONS

- a) Implicació
- b) Ajuda
- c) Expressivitat

2) AUTOREALITZACIÓ

- a) Autonomia (AU)
- b) Realitat (RE)
- c) Personal (PE)

3) ESTABILITAT/CANVI

- a) Organització (OR)
- b) Claredat (CL)
- c) Control (CN)

Administració i Avaluació de la prova

És un instrument de paper i llapis que consta de 90 frases que s'han de contestar verdader o fals. L'administració es comença llegint en veu alta les instruccions de la prova mentre que els subjectes ho fan en veu baixa amb seu propi protocol. Després han de contestar fent un cercle en V o F segons considerin verdader o fals les frases en el seu cas .

De la correcció se n'obté primer una puntuació directa que es transforma en una puntuació derivada.

Validesa:

En l'adaptació espanyola de les Escales de Clima Social es van tenir en compte variables o atributs influents i es van analitzar les diferències de les diferents submostres en les variables de clima social. En relació amb l'Escala CIES, es van analitzar les relacions entre els trets mesurats i les variables del Qüestionari de Depressió en Nens (CDS), les de l'Inventari d'Adaptació de Conducta (IAC) i les de l'Inventari Ansietat Estat/ Tret (STAI), observant el següent:

- *Implicació* es relaciona amb l'ànim-alegria (positiu) i l'adaptació social.
- *Ajuda* amb l'adaptació personal
- *Expressivitat* amb l'autoestima, la falta de sentiments de culpabilitat i l'adaptació personal.
- *Autonomia* amb l'absència de gairebé tots els trets depressius i amb l'adaptació escolar i familiar, però no amb la social.
- *Realitat* amb l'ànim-alegria i l'adaptació escolar.
- *Personal* (orientació) amb la presència de sentiments de culpabilitat, els problemes socials i una ansietat de tipus estat.
- *Organització* amb l'adaptació escolar
- *Claredat* amb una bona resposta afectiva, l'adaptació escolar, però també amb la presència d'una ansietat de tipus estat.
- *Control* amb l'ànim-alegria, l'adaptació social i la falta d'una ansietat de tipus estat.

Annex 2: Escala de clima emocional

Versió professionals

Si us plau, ajuda'ns a millorar la unitat de convivència on treballes, responent de manera sincera la següent escala, ja sigui amb una valoració positiva o negativa, ja que el qüestionari és del tot anònim i voluntari. Demanem la teva col·laboració i et donem les gràcies per avançat.

Puntua els ítems de més avall en relació a la següent pregunta: **en quin grau consideres que els teus companys (equip multidisciplinari o professionals de vigilància) senten les següents emocions?**

Per a cada ítem, marca amb una creu o encercla la resposta que consideris que s'acosta més a la teva opinió, sobre el mòdul al qual tu treballes.

	gens	una mica	bastant	totalment
Esperança	1	2	3	4
Solidaritat	1	2	3	4
Confiança en la institució	1	2	3	4
Alegria	1	2	3	4
Por	1	2	3	4
Enuig	1	2	3	4
Tristesa	1	2	3	4
Inseguretat	1	2	3	4
Tranquil·litat	1	2	3	4
Soledat	1	2	3	4

Versió interns

Por favor, ayúdenos a mejorar su unidad o módulo residencial contestando de forma sincera la siguiente escala. Estamos interesados en sus opiniones, ya sean positivas o negativas. Éste cuestionario es anónimo y voluntario, únicamente persigue la finalidad de obtener información para poder mejorar el funcionamiento de su módulo residencial. Solicitamos su colaboración y agradeceremos que conteste de forma sincera.

Puntúe los ítems de abajo en relación a la siguiente pregunta: **¿en qué grado considera que sus compañeros de módulo sienten las siguientes emociones?**

Para cada ítem, marque con una cruz o rodee la respuesta que considere que se acerca más a su opinión sobre su módulo residencial.

	nada	un poco	bastante	totalmente
Esperanza	1	2	3	4
Solidaridad	1	2	3	4
Confianza en la institución	1	2	3	4
Alegría	1	2	3	4
Miedo	1	2	3	4
Enojo	1	2	3	4
Tristeza	1	2	3	4
Inseguridad	1	2	3	4
Tranquilidad	1	2	3	4
Soledad	1	2	3	4

Annex 3: Taules de dades

Indicadors descriptius		Àrea									
		Violència			Drogodependències					Preparació vida llibertat	
		Lledoners	Quatre Camins		Lledoners	Lledoners	Brians 2	Brians 2	4 Camins	Brians 2	4 Camins
		MR 4	MR 6	MR 7	MR 6	MR 5	MR 8	MR 9	MR 8	MR 7	MR 4
Ocupació: nombre d'interns		84	98	99	87	111	80	123	88	115	239
Tipologia delictiva *, %	CSP	2,38%	2,04%	1,01%	49,43%	27,93%	30,00%	13,82%	17,05%	53,91%	22,18%
	Contra el patrimoni	8,33%	7,14%	23,23%	36,78%	46,85%	62,50%	64,23%	72,73%	40,00%	28,03%
	Violència de gènere	30,95%	14,29%	17,17%	0,00%	2,70%	1,25%	4,07%	3,41%	0,87%	38,08%
	Violència generalitzada	27,38%	7,14%	54,55%	12,64%	9,91%	3,75%	7,32%	4,55%	1,74%	15,90%
	Violència sexual	25,00%	68,37%	0,00%	0,00%	4,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,95%
Altres		8,33%	1,02%	4,04%	1,15%	8,11%	2,50%	10,57%	2,27%	3,48%	13,81%
Antecedents de trencament de condemna, %		5,95%	12,24%	11,11%	2,30%	4,50%	5,00%	8,94%	14,77%	4,35%	5,44%
Antecedents aplicació règim tancat, %		8,33%	3,06%	12,12%	8,05%	26,13%	10,00%	13,01%	26,14%	3,48%	3,35%
Condemna, %	fins 1 any	0,00%	2,04%	3,03%	0,00%	3,60%	1,25%	8,13%	3,41%	4,35%	7,95%
	d'1 a 2,5 anys	9,52%	11,22%	11,11%	1,15%	9,91%	7,50%	22,76%	6,82%	11,30%	18,41%
	de 2,5 a 5 anys	36,90%	19,39%	23,23%	14,94%	39,64%	28,75%	28,46%	31,82%	37,39%	24,69%
	de 5 a 10 anys	40,48%	37,76%	36,36%	57,47%	34,23%	36,25%	35,77%	36,36%	45,22%	29,29%
	de 10 a 15 anys	9,52%	27,55%	20,20%	16,09%	5,41%	22,50%	7,32%	29,55%	6,96%	15,48%
	més de 15 anys	3,57%	12,24%	15,15%	11,49%	9,01%	10,00%	1,63%	7,95%	0,00%	12,55%
Dies de condemna efectiva mitjana		2329	3097	2978	3171	2232	3048	1859	3070	1854	2698
Temps per la llibertat definitiva, %	fins 1 any	4,76%	17,35%	17,17%	0,00%	10,81%	11,25%	28,46%	23,86%	15,65%	20,92%
	d'1 a 2,5 anys	32,14%	24,49%	27,27%	17,24%	30,63%	26,25%	44,72%	42,05%	41,74%	27,20%
	de 2,5 a 5 anys	36,90%	38,78%	31,31%	48,28%	23,42%	36,25%	21,14%	32,95%	29,57%	24,27%
	de 5 a 10 anys	14,29%	18,37%	21,21%	18,39%	18,92%	21,25%	4,07%	13,64%	10,43%	17,99%
	de 10 a 15 anys	1,19%	3,06%	4,04%	9,20%	6,31%	7,50%	0,81%	1,14%	0,87%	8,37%
	més de 15 anys	0,00%	0,00%	0,00%	5,75%	0,90%	2,50%	0,00%	0,00%	0,00%	3,77%
Edat mitjana		37,97	41,32	34,17	36,75	37	34,76	34,91	36,46	32,97	39,03
Franges d'edat, %	21-25	9,52%	7,14%	17,17%	6,90%	5,41%	7,50%	14,63%	2,27%	11,30%	11,30%
	26-30	15,48%	15,31%	13,13%	17,24%	23,42%	26,25%	16,26%	21,59%	22,61%	15,90%

	31-40	36,90%	25,51%	40,40%	40,23%	40,54%	33,75%	39,02%	55,68%	39,13%	35,98%
	41-50	21,43%	29,59%	20,20%	22,99%	27,03%	26,25%	28,46%	32,95%	16,52%	23,85%
	51-60	13,10%	18,37%	7,07%	8,05%	2,70%	11,25%	4,07%	0,00%	8,70%	12,55%
	61-70	2,38%	4,08%	3,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,81%	9,09%	1,74%	4,60%
Estrangers, %		54,76%	40,82%	44,44%	56,32%	46,85%	36,25%	34,96%	20,45%	72,17%	36,40%
Nivell educatiu, %	Universitat	9,52%	4,08%	1,01%	6,90%	5,41%	3,75%	3,25%	1,14%	6,96%	4,60%
	Accés > 25	1,19%	1,02%	0,00%	1,15%	0,90%	0,00%	0,00%	1,14%	0,00%	1,26%
	Preaccés univ.	5,95%	1,02%	2,02%	3,45%	2,70%	5,00%	2,44%	1,14%	6,09%	2,51%
	Batxillerat	7,14%	4,08%	2,02%	8,05%	6,31%	0,00%	2,44%	1,14%	2,61%	0,00%
	Grau superior	3,57%	0,00%	0,00%	1,15%	0,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,42%
	Grau mig	4,76%	4,08%	2,02%	1,15%	0,90%	1,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,84%
	Secundària	36,90%	36,73%	45,45%	56,32%	44,14%	66,25%	32,52%	46,59%	26,96%	36,40%
Instrumental		29,76%	44,90%	42,42%	22,99%	18,02%	31,25%	48,78%	53,41%	58,26%	38,49%
Pauta medicació psicotròpica, %		16,67%	24,49%	25,25%	19,54%	48,65%	77,50%	51,22%	73,86%	11,30%	26,78%
Contracte conductual o compromís terapèutic	Escrit i signat	X			X		X			NO (normativa pública)	
	no consumeixin substàncies tòxiques				X		X				
	motivació de canvi elevada				X		X				
	estabilitat conductual	X					X				
	capacitat intel·lectual, educativa i nivell cognitiu i de coneix. de l'idioma adequats				X						
	actitud proactiva davant la participació en activitats	X			X		X				
	superat amb èxit programa	Bàsic i intermedi			Bàsic i preliminar		Intensiu				
	a un any de la llibertat definitiva				X						
	implicats en proc.grup	X			X		X				
	acceptació analítiques				X		X				
	Actituds de respecte				X		X			X	
Assumpció de					X		X				

	responsabilitats									
	No enfrontament ni violència			X		X				
	Seguir indicacions de tots els professionals			X		X				
	No divulgar comentaris contra el mòdul			X		X				
	Mantenir espais			X		X			X	
	Assistir obligatòriament activitats PIT			X		X				
	4 mesos de separació parcial			X						
Criteris d'expulsió	consum o introducció tòxics			X						
	comportament distorsionador	X		X						
	manca d'implicació	X		X						
	negativa a analítiques			X						
	incompliment PIT	X		X						
	dificultats compliment programa	X		X						
	agressivitat o violència	X		X						
	No participació	X				X			X	
Circuit d'avaluació	Profes./equips	MR4		MR6		MR6?			Ingressos?	
	Instrumentes	escales intel·ligència i personalitat i HCR20, o SVR 20, o SARA/, o PCL		entrevista semiestructurada (no validada)		entrevista semiestructurada (no validada)			?	
	Participació interns	NO		NO		SI (en expulsió)			NO	

Cal especificar que pel que fa al nivell formatiu, la suma de percentatges pot ser superior o inferior a 100%, en funció de si els interns estan registrats en més d'un nivell formatiu, o si hi ha interns no registrats sobre el nivell formatiu.

Programa d'organització		Àrea										
		Violència			Drogodependències				Preparació vida llibertat			
		Lledoners	Quatre Camins		Lledoners	Lledoners	Brians 2	Brians 2	4 Camins	Brians 2	4Camins	
		MR 4	MR 6	MR 7	MR 6	MR 5	MR 8	MR 9	MR 8	MR 7	MR 4	
nombre d'interns en l'avaluació		84	98	99	87	111	80	123	88	115	239	
interns a 30/06/2011		84	100	97	86	115	84	127	100	112	251	
altes i baixes període 6 m abans avaluació		172	186	262	168	327	145	417	259	293	756	
Índex de mobilitat		2,05	1,90	2,65	1,93	2,95	1,81	3,39	2,94	2,55	3,16	
Interns x professional, %		psicòleg	50,0%	100,0%	100,0%	100,0%	50,0%	100,0%	50,0%	33,3%	0,0%	33,3%
		jurista	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	33,3%
		educador	50,0%	50,0%	50,0%	33,3%	50,0%	33,3%	66,7%	25,0%	50,0%	20,0%
		treb.social	50,0%	100,0%	100,0%	0,0%	100,0%	100,0%	50,0%	50,0%	0,0%	50,0%
Notificacions fets positius, %		higiene personal	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		conservació cel·la	4,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		conservació depend.	432,0%	0,0%	1,9%	133,9%	76,8%	3,4%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%
		aprofit. temps oci	19,8%	0,0%	0,0%	37,5%	33,9%	3,4%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		facilitació vida comú	186,0%	0,5%	0,0%	85,1%	78,3%	13,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
		interacció personal	30,2%	0,5%	0,4%	66,7%	11,6%	8,3%	1,2%	0,0%	2,4%	0,8%
		interacció interns	14,5%	0,5%	0,4%	16,1%	16,2%	2,1%	0,7%	0,0%	1,4%	0,0%
		comport. sit. crisi	8,7%	0,0%	0,4%	1,2%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%
		factor corrector 1	78,5%	4,8%	1,5%	39,3%	5,8%	4,1%	0,7%	0,8%	1,0%	4,8%
		factor corrector 2	36,0%	75,8%	37,0%	33,9%	1,2%	4,1%	0,2%	54,1%	0,3%	49,5%
		factor corrector 3	24,4%	2,7%	1,1%	35,1%	4,0%	17,2%	1,9%	2,7%	10,9%	1,2%
total		835,5%	84,9%	42,7%	448,8%	228,7%	56,6%	5,8%	57,5%	16,4%	59,0%	
E.D., %		molt greus	0,0%	0,5%	3,1%	1,8%	6,7%	0,0%	3,4%	6,6%	1,4%	2,3%
		greus	2,3%	0,5%	3,1%	0,6%	6,7%	2,8%	10,6%	3,5%	3,4%	2,9%
		lleus	0,6%	0,0%	0,0%	0,6%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Permisos, %		sortides programades	10,5%	14,0%	6,9%	11,3%	2,8%	13,1%	3,4%	9,3%	1,7%	0,4%
		2on grau DG	5,2%	24,2%	24,8%	15,5%	0,0%	3,4%	1,2%	1,5%	0,0%	0,0%

	2on grau JVP	16,3%	11,8%	16,0%	33,3%	0,9%	94,5%	26,6%	16,2%	5,1%	1,1%	
	3er grau	1,2%	0,5%	0,4%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	
	extraordinaris s/força	0,6%	0,5%	0,0%	0,6%	0,0%	4,8%	0,2%	0,4%	0,0%	0,1%	
Nivells SAM (30/06/11), %	A	89,3%	30,0%	32,0%	80,2%	32,2%	3,6%	3,9%	25,0%	9,8%	29,1%	
	B	13,1%	43,0%	35,1%	5,8%	28,7%	34,5%	44,9%	23,0%	43,8%	25,1%	
	C	2,4%	1,0%	9,3%	8,1%	12,2%	6,0%	11,8%	2,0%	0,9%	6,0%	
	D	8,3%	31,0%	29,9%	2,3%	15,7%	60,7%	32,3%	52,0%	35,7%	20,7%	
3er grau , %		8,7%	2,2%	4,2%	0,0%	1,5%	9,0%	8,6%	1,2%	11,6%	3,5%	
Dotació d'espais: hores d'oferta		435	270	270	435	435	287	539	270	420	360	
Rati d'hores d'oferta x intern		5,18	2,76	2,73	5,00	3,92	3,50	3,60	3,07	4,30	1,51	
Percentatge PIT vigents		53,5%	21,0%	11,1%	44,0%	33,0%	9,0%	2,6%	9,3%	9,9%	5,6%	
Activitats trimestre, %	v. gènere	intensiu	0,0%	12,2%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		manteniment	16,7%	16,3%	8,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	v.persones	intensiu	7,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		manteniment	13,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	a. sexual	bàsic	0,0%	25,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,3%
		intensiu	11,9%	22,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
		manteniment	7,1%	18,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	c. addictives	alcoholisme	0,0%	0,0%	3,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,2%	0,0%	0,0%	3,3%
		motivacional	0,0%	0,0%	2,0%	0,0%	12,6%	1,3%	17,9%	10,2%	0,0%	5,0%
		intensiu	0,0%	0,0%	1,0%	8,0%	9,9%	76,3%	0,8%	89,8%	0,0%	0,8%
		manteniment	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,5%	22,8%	0,0%	0,0%	0,0%
	formació adults	grau mitjà	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	2,5%	0,0%	2,3%	0,0%	0,4%
		grau superior	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,4%
		UNED	0,0%	2,0%	1,0%	0,0%	0,0%	2,5%	0,8%	0,0%	0,0%	2,1%
		accés UNED	14,3%	0,0%	0,0%	4,6%	2,7%	1,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%
		FI I	3,6%	6,1%	4,0%	2,3%	3,6%	15,0%	2,4%	1,1%	3,5%	3,3%
		FI II	8,3%	5,1%	5,1%	0,0%	8,1%	2,5%	10,6%	8,0%	9,6%	2,9%
FI III		1,2%	6,1%	3,0%	5,7%	8,1%	0,0%	4,9%	11,4%	6,1%	3,3%	
FES I		2,4%	6,1%	0,0%	2,3%	5,4%	0,0%	5,7%	11,4%	3,5%	11,7%	
FES II	1,2%	2,0%	7,1%	2,3%	0,9%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	2,9%		

	desenv. pensament	autoestima	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	esport	col·lectius	7,1%	4,1%	26,3%	10,3%	7,2%	13,8%	9,8%	1,1%	10,4%	9,6%
		dirigits	36,9%	52,0%	76,8%	42,5%	49,5%	31,3%	20,3%	95,5%	21,7%	52,7%
	comp. relació	HHSS I	8,3%	0,0%	3,0%	49,4%	6,3%	1,3%	0,0%	4,5%	0,0%	10,9%
		HHSS 2	0,0%	0,0%	0,0%	17,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		promotors c.	0,0%	0,0%	0,0%	18,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		gestió temps	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,2%
		x. intercanvi	3,6%	23,5%	18,2%	3,4%	2,7%	20,0%	12,2%	23,9%	52,2%	14,2%
		relaxació	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,8%	11,3%
		ed. Salut	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	4,5%	0,0%	0,8%	0,0%	25,2%	0,0%
		arts plàs., visuals, esc.	20,2%	18,4%	32,3%	13,8%	23,4%	33,8%	10,6%	11,4%	25,2%	19,2%
		COMPETIC	6,0%	3,1%	13,1%	16,1%	1,8%	6,3%	5,7%	4,5%	2,6%	0,0%
		oci i temps lleure	1,2%	3,1%	2,0%	18,4%	0,0%	1,3%	0,0%	0,0%	3,5%	0,0%
		convivència en la diversitat	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
	societat i ciutadania	desenv. sostenible	4,8%	0,0%	0,0%	0,0%	2,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		ed. mediamb.	0,0%	0,0%	0,0%	10,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	aprop. medi		mobilitat v.	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,3%	1,6%	0,0%	5,2%
		prep. permisos	0,0%	0,0%	0,0%	24,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	10,4%	0,4%
		agents prev.	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Referents diferencials (interns)	nom i nombre		Promotors cívics: variable, 3			Dinamitzadors activitats: 3		Gestors culturals: 2			Gestors modulars: 5	
			Dinamitzadors: 8			Promotors cívics: 15		Dinamitzador d'activitats: 7			Dinamitzador d'activitats: 19	
											Gestors culturals: 2	
											Membres d'acollida: 5	

Comissions d'interns	nom i nombre components	Comissions: 6			Comissions: 6		Comissions: 8			Comissions: 3	
										Grup gestió: 1	
	temàtica	General			General		Vida diària 4			Participació	
		Esports			Alimentació		Espai lliure			Acollida	
		Alimentació			Educativa		Activitats			Destins	
		Laboral			Cultural		Destins				
		Activitats			Recreativa esportiva		Actitud				
		Acollida			Laboral						
periodicitat	setmanal o mensual o variable			setmanal o mensual		setmanals			Setmanal		
						mensuals			Extraord.		
						Extraord.					
procediment d'elecció de representants	NO, Equip Multidisciplinari			NO, Equip Multidisciplinari		SI, però no ajustat a RP			NO, en procés		
Programa d'acollida	Programa validat	NO			NO		NO			NO	
	Durada				1 mes		1,5 mesos			2 mesos	
	% interns	0			tots		20%			inici a setembre	
Mediació de conflictes	Programa validat	NO			NO (però escrit)		NO			NO	
	% interns	0			tots						
	Profes. mediadors	NO			Educadors i interns formats		Rehabilitació i Vigilància			Rehabilitació i vigilància	
Oferta d'activitats intramodulars professionals penitenciaris	rehabilitació	proal, intermig tox.			PPR, inserció comunitària	toxic.	HHSS, Educ. emocional, Prep. lib., Acollida	NO		HHSS, Acollida	Motivacional TOX./Alcoh.
	especialitzada	SAC/DEVI/VIGE	Intensiu SAC	Intensiu DEVI/VIGE	NO	SI	Prevençio de recaigudes	prevençio recaig.	Intensiu TOX	1ers permisos; Habituals	NO
	formació ocupac.	SI			SI	SI		NO		FO Pladur	
	artístiques	SI			SI		Arterapia	Pintura	Cistelleria	Comunicació Audiovisual	

Oferta activitats cogestionades	esportives, gimnàs	SI			SI	SI	2			3	
	idiomes	NO			NO	NO	3			6	
	biblioteca	SI			SI	SI	NO			1	
	artístics	SI			SI	NO	2			2	
	informàtica	SI			SI	SI	NO			NO	
	altres	massatges			NO	NO	2			3	
Oferta activitats entitats externes	drogodep.	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	Mensalus	1 (CAS)	NO
	desenvolup. personal	NO	SPAM (gossos)	SPAM	coaching	NO	NO	NO	SPAM	NO	NO
	oci, cultura i lleure	lectura	NO	NO	lectura	NO	NO	NO	NO	NO	NO
	religió	SI	SI	SI	SI	NO	3	3	SI	3	SI
	esport	Penya barcelonista	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO
	formació	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO
	salut	podologia	NO	NO	podologia	NO	NO	NO	NO	NO	NO
altres	Qi-Jung	NO	NO	sofrologia, Qi-Jung	NO	NO	NO	NO	NO	NO	
Elements materials i immaterials diferenciadors	Plats, gots, hort, reciclatge				Plats, gots, espai de cel·les obertes			Cel·les de dalt obertes, taules i cadires pati		Targeta d'activitats, ús àrea educativa sense profess.	

En groc s'ha subratllat aquelles dades de les quals no s'ha pogut obtenir informació i s'han obviat a les anàlisi.

Annex 4: Dades de l'anàlisi estadística

Les respostes dels interns i dels professionals a les escales de clima emocional i clima social, així com tots els resultats que tenen a veure amb l'explotació estadística de les esmentades respostes, no s'han inclòs en aquest annex degut al gran volum d'informació derivada, que augmentaria en molts fulls aquest document imprès o en pdf.

Qui tingui interès en obtenir aquesta informació, resta a la seva disposició sol·licitant-la a la Gemma Torres (gtorresf@gencat.cat) o al Jordi Camps (icampsm@gencat.cat).

